

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Bakalářská práce

RASOVÉ PŘEDSUDKY U SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Karolina Diallo, Ph.D.

Autor práce: Vladimíra Dejmková, DiS.

Studijní obor: sociální a charitativní práce

Ročník: III. (KS)

2016

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum .....

Podpis .....

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala mé vedoucí práce Mgr. et Mgr. Karolině Diallo, Ph.D. za poskytnutí rad, věcných připomínek a vstřícný přístup při psaní mé bakalářské práce. Mé díky také patří respondentům, kteří se ochotně podíleli na empirickém šetření.

Obsah

ÚVOD.....	6
Teoretická část	8
1 Postoje	8
1.1 Funkce postojů	9
2 Stereotypy.....	9
2.1 Období vzniku stereotypů	11
3 Předsudky	11
3.1 Vznik předsudků z hlediska kognitivních procesů.....	12
3.2 Projevy předsudků.....	15
3.3 Zmírnění předsudků	15
4 Vymezení pojmů rasa, etnikum a národ	16
4.1 Rasa	16
4.2 Etnikum.....	17
4.3 Národ.....	18
4.4 Rasové předsudky	19
5 Sociální pracovník	19
Empirická část	21
6 Metodologie výzkumu.....	21
7 Způsob zpracování dat.....	22
8 Zkoumaný soubor.....	22
8.1 Popis souboru respondentů	23
9 Percepce rasových předsudků v osobním a profesním životě.....	25
10 Vliv sociálního prostředí na utváření rasových předsudků soc. pracovníků 34	
11 Determinace etnických a rasových předsudků u sociálních pracovníků ..	39
DISKUZE	44
ZÁVĚR.....	46
Seznam použitých zdrojů.....	47

Seznam příloh	49
Abstrakt.....	59
Abstract.....	60

ÚVOD

Již od raného dětství nám bylo vštěpováno, co je dobré a správné a také, co je špatné a nesprávné. Jako děti jsme byli mnohokrát poučováni, že nesmíme nikam chodit s cizími lidmi, nic si od nich brát a ani se s nimi jakkoli bavit. Tedy už v tomto brzkém vývojovém stadiu nevědomky přebíráme od jiných osob myšlenky a postoje, které pokud v průběhu našeho vývoje nezměníme naší vlastní zkušeností, v nás přetrvávají a mohou tvořit zkreslený obraz o tom, co je dobré a špatné bez dosavadního vlastního úhlu pohledu.

V dalších vývojových etapách – tedy zejména v dětství, nemusíme tento zkreslený obraz o životě vnímat, až do doby utváření si reálné představy o budoucím povolání prostřednictvím výběru školy. Pokud se rozhodneme pro zaměstnání, jehož hlavní náplní bude práce s lidmi, pak je nám ve škole vštěpováno, že budoucí pracovník s lidmi k nim musí přistupovat rovnocenně bez předpojatých myšlenek a názorů. V tuto chvíli si jako dospívající uvědomujeme, že musíme změnit náš zažitý úhel pohledu na onoho cizího člověka, se kterým jsme se měli zakázáno jakkoli bavit, protože tento cizí člověk pro nás bude v budoucnosti ústředním bodem k výkonu budoucí profese.

Pomáhající profese, kterou sociální pracovník bezesporu je, vychází vedle zákonů, norem, instrukcí a např. standardů kvality sociálních služeb také z etického kodexu sociálních pracovníků. Tento kodex je nejen závaznou normou, ale také přináší pohled na „ideálního“ sociálního pracovníka, který za každé situace respektuje jedinečnost klienta bez ohledu na rasu, věk, pohlaví, náboženství atd.

Zde by bylo namístě podotknout, že tedy sociální pracovník rasové předsudky mít z titulu svého povolání nemůže. Tato práce se však pokusí nastínit pohled na rasové předsudky u sociálních pracovníků nejen z jejich profesního, ale také osobního života. Domnívám se, že i přes výkon této profese, která jakýkoli projev předsudků (nejen rasových) neguje, je pravděpodobné, že v osobním životě mohou mít pracovníci na danou problematiku jiný úhel pohledu než ve svém zaměstnání.

Ústředním cílem této bakalářské práce je zmapovat osobní a profesionální postoje sociálních pracovníků k problematice rasových předsudků a získání aktuálního pohledu sociálních pracovníků na daný sociální problém. Dalším cílem je ověřit, zda sociální pracovníci trpí rasovými předsudky a v případě, že pracovníci předsudky trpí, odhalit možné příčiny vzniku rasových předsudků z hlediska sociálního prostředí.

Bakalářská práce bude rozdělena na dvě základní části: teoretickou a empirickou. Teoretická část slouží k hlubšímu uchopení dané problematiky prostřednictvím základních pojmů a pojmů úzce souvisejících s tématem a také objasnění termínů navzájem si podobných a mnohdy laikem zaměňovaných. Konkrétně zde budou definovány termíny jako postoj, stereotyp, dále vymezeny pojmy rasa, etnikum a národ a bude zde objasněn rozdíl a podobnost těchto pojmů.

Kapitola zabývající se předsudky nastíní několik možných pohledů na tento termín. Přesnější pochopení přinesou definice od autorů zabývajících se problematikou předsudků – např. G. Allport, N. Hayes, A. Preissova nebo T. Novák. Dále zde budou uvedeny možné projevy předsudků, faktory ovlivňující jejich vznik a také faktory vedoucí ke zmírnění předsudků.

Empirická část této práce bude prováděna kvantitativní výzkumnou metodou – konkrétně dotazníkovým šetřením prováděným v Kraji Vysočina. Jako respondenti budou osloveni sociální pracovníci pracující na úřadech práce v Kraji Vysočina a také v nestátních neziskových organizacích. V této části práce budou také stanoveny výzkumné otázky – hypotézy, které budou následnou analýzou potvrzeny nebo vyvráceny. Následně budou dle výzkumných otázek vytvořeny příslušné kapitoly obsahující analýzu dat a v jejich závěru také jejich interpretaci a možnou komparaci s jinými výzkumy nebo odbornými pracemi a články.

Závěr práce se bude věnovat naplnění cílů práce a budou zde uvedeny možné náměty pro další výzkumy.

Tato bakalářská práce by mohla být přínosem pro sociální pracovníky, kterým může sloužit k lepší orientaci v této problematice a také pro sociální obor, kterému poskytne hlubší pohled na postoj sociálních pracovníků k rasovým předsudkům.

Teoretická část

V této části se pokusím vymezit základní termíny, které úzce souvisejí s tématem a pomáhají tak uceleněji pochopit danou problematiku. Zejména se bude jednat o pojmy: postoj, stereotyp, předsudek, rasa a etnikum. Konkrétněji se budu zabývat pojmem předsudek, u kterého se pokusím vymezit příčiny vzniku, projevy a také možnosti jejich zmírnění.

1 Postoje

Každodenně se v našem soukromém i pracovním životě setkáváme s mnoha faktory, které nás mnohdy nutí zvolit si, které nás budou ovlivňovat více či méně. Toto ovlivňování má vliv na utváření našich stanovisek, které později do jisté míry ovlivňují naše jednání.

Zjednodušeně lze tedy konstatovat, že postoj vyjadřuje hodnotící stanovisko, jedná se o vztah k hodnotě nebo určitému objektu.¹ Přesněji tento pojem definoval G. W. Allport: „Postoj je mentální a nervový stav pohotovosti, organizovaný zkušeností, vyvíjející direktivní nebo dynamický vliv na odpovědi individua vůči všem objektům a situacím, s nimiž je v relaci.“²

Z tohoto pohledu tedy postoje ovlivňují naše chování, myšlení, vnímání – tedy z pohledu samotného jedince. Na *interpersonální úrovni* nám pak usnadňují komunikaci s druhými lidmi, umožňují zjišťovat postoje druhých lidí a také se je pokusit např. našimi odlišnými postoji měnit. Na *meziskupinové úrovni* jsou postoje základem účinné spolupráce, nebo naopak možných konfliktů jedinců ve skupině, nebo mezi několika skupinami.³

Nelze však říci, že naše postoje a chování jsou vždy v souladu. Přesto, že jedinec může mít k nějakému objektu negativní postoj, nemusí ho tak také projevovat – příkladem mohou být tabuizovaná témata, např. eutanázie, kdy jedinec může mít odlišný postoj než většina diskutujících, a proto ho může z mnoha důvodů odmítnout vyjádřit. Jiný, výstižnější příklad uvádí Nakonečný: „Chování vyjadřuje skutečný postoj tím méně, čím větším tlakem s hrozbou negativních sankcí za vyjádřený postoj se situace vyznačuje: tato skutečnost je dobře známa z každodenního života v totalitní

---

¹ NAKONEČNÝ, Milan. Sociální psychologie, s. 239.

² ALLPORT, Gordon Willard. O povaze předsudků, s. 46.

³ HEWSTONE, Miles (ed.) a Wolfgang STROEBE (ed.). Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie, s. 282-283.

společnosti, kde negativní postoje vůči jejímu režimu a k vládnoucí závazné ideologii musely být skrývány.“⁴

1.1 Funkce postojů

Postoje mají v životě jedince i skupin vysokou škálu funkcí. Z jejich množství jsou zde uvedeny tyto základní:

- a) *znalostní funkce* – postoje nám pomáhají usnadňovat třídění a zpracování přijímaných informací
- b) *utilitární funkce* – související s teorií učení – postoj tedy koriguje chování tak, aby byly maximalizovány odměny a minimalizovány tresty vyplývající z něj
- c) *funkce sociální identity* – postoj napomáhá formovat a následně umožňuje vyjadřovat hodnoty jedince a tím se také identifikovat ve skupině, společnosti
- d) *funkce udržování sebeúcty* – negativní hodnocení určitého objektu nebo např. skupiny pomáhá jedinci získat odstup od potenciálního nebezpečí, které pro něj mohou představovat. Naopak pozitivní postoj pomáhá jedinci snáze navázat spojení.⁵

Postoje tedy determinují jedince a jeho další stanoviska k objektům nebo jedincům a proto také mohou vyústit ve stereotypy nebo předsudky. Někteří odborníci uvádí, že předsudky a stereotypy jsou specifickými druhy postojů.

2 Stereotypy

Termín stereotyp, chápán ve smyslu vlastního pojetí (představy) člověka o jiných lidech, se řadí do oboru sociální psychologie, konkrétně do oblasti sociální percepce (tj. proces vnímání a utváření si vlastní představy o druhých lidech). Bývá často zaměňován s termínem předsudek, z tohoto důvodu se ho pokusím podrobněji definovat.

Weinerová uvádí, že při procesu sociální percepce hrají důležitou roli tzv. efekty vnímání (např. efekt prvního dojmu), které nám usnadňují vytvořit si o osobě bez dlouhého přemýšlení vlastní dojem, což nám později zjednodušuje orientaci v sociálním prostředí. Tento dojem je založen na kategorizaci – vycházíme tedy z toho, že osoba má určité (většinou povrchní) specifické a vystihující vlastnosti právě proto, že je členem určité skupiny nebo kategorie. Tyto vlastnosti (ať už negativní nebo pozitivní) jsou tak

---

⁴ NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*, s. 120.

⁵ HEWSTONE, Miles (ed.) a Wolfgang STROEBE (ed.). *Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie*, s. 285-286.

bez rozdílu přisouzeny všem členům této skupiny (popř. kategorie) bez hlubšího zkoumání vlastností jednotlivců.⁶

G. W. Allport definuje stereotyp takto: „Jedná se o příliš silné přesvědčení s nějakou kategorií, které má ospravedlnit a racionálně vysvětlit naše chování a postoj vůči této kategorii.“⁷

Uhlíková detailněji rozpracovala typické znaky stereotypů:

- a) jedná se o negativní nebo pozitivní úsudek se sociálním původem
- b) k jedinci se dostává prostřednictvím rodinných příslušníků, školského zařízení, pracovního prostředí, ale také např. prostřednictvím autorit
- c) jsou propojené s pozitivními a negativními emocemi, ale emocemi se u jedince nemusí projevovat
- d) působí velmi věrohodně přesto, že se s reálným základem slučují pouze částečně nebo vůbec
- e) zpravidla nejsou závislé na prožitých zkušenostech jedince, ale spíše na nepřímé praxi získané od zprostředkovatelů
- f) mohou být iracionální, a proto odolné vůči logickým závěrům
- g) jsou nedílnou součástí ideologií a tím také předmětem jednání o aktuální společenské situaci⁸

Z výše uvedeného vyplývá, že stereotypy jsou relativně stálé a rezistentní vůči změnám.

Allport naopak tvrdí, že stereotypy jsou spíše nestálé z důvodu, že se snaží vysvětlit naše chování vůči skupině (kategorii) pomocí aktuálních (zpravidla zprostředkovaných) informací, které o dané skupině (nebo kategorii) má. Pokud tedy jedinec získá nové informace, změní se tím i jeho chování a např. z pozitivního stereotypu se může stát negativní.⁹

Stereotyp může být také vnímán jako vlastní obraz světa, ve které mají přednost naše emoce před zkušenostmi.

Tento obraz světa jedinci zpravidla pomáhá vytvořit určitá skupina, ke které náleží. Jedinci v této skupině si navzájem projevují solidaritu přijmutím a možným sdílením

---

⁶ WEINEROVÁ, Renata. *Romové a stereotypy: výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji*, s. 9-10.

⁷ ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*, s. 215.

⁸ UHLÍKOVÁ, Lucie: Kulturní stereotypy v etnologii a v dalších společenských vědách. In: Tyllner, Lubomír – Uherek, Zdeněk (eds.): *Kultura – společnost – tradice I. Soubor statí z etnologie, folkloristiky a sociokulturní antropologie*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2005, s. 7–33.

⁹ ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*, s. 227-228.

společných stereotypů s jinými skupinami. Toto meziskupinové jednání je v dnešní době předmětem vědeckého zkoumání, jehož prioritou není ověřit, zda jsou stereotypy pravdivé či nikoli, ale spíše se jedná o ověření jejich logiky a zkoumání meziskupinových vztahů.¹⁰

Častěji se setkáváme s výše uvedenými stereotypy jedné skupiny ke skupině odlišné, tedy s tzv. heterostereotypy. Existují však také „stereotypní představy o vlastní skupině“ – tzv. autostereotypy (např. autostereotypy Pražáků o sobě samých). Tyto stereotypy bývají spíše pozitivního rázu.¹¹

2.1 Období vzniku stereotypů

Je možné přesněji definovat, v jakém období našeho života se stereotypy začínají utvářet? Odborníci se v této problematice rozcházejí.

Průcha se přiklání k tvrzení, že stereotypizaci se učí již děti ve školním věku, její střípky se objevují také u dětí věku předškolního. Hlavní vliv na jejich utváření mají rodinní příslušníci, od kterých se dítě stereotypům učí a přejímá je. Další vliv na učení stereotypů má také socioekonomická situace rodiny, v níž dítě přejímá základní hodnoty.¹²

Opakem k tvrzení Průchy je např. Allport, který je přesvědčen, že stereotypy jsou součástí poznávacího procesu jednotlivce během jeho života – tedy jedinec si sám vytváří stereotypy na základě získaných informací ze svého okolí.¹³

Tímto tématem se zabývají také různí autoři ve svých výzkumech, z nichž někteří se shodují, že děti kolem 6. roku jsou schopni zejména na základě rozpoznání emocí (svých i rodičů) vyjádřit svůj názor, a tím si také v prvopočátku formulují vlastní stereotypy.

Stereotyp můžeme tedy chápat jako předpojatý postoj založený zejména na povrchních informacích a také emocích. Stereotyp se však na rozdíl od předsudku vymezuje na úrovni představ a zpravidla má racionální základ.

3 Předsudky

Předsudek je specifickým druhem postoje. Někteří odborníci nečiní rozdíl mezi stereotypem a předsudkem, většina však tyto dva termíny rozlišuje. N. Hayes definuje

---

¹⁰ WEINEROVÁ, Renata. *Romové a stereotypy: výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji*, s. 13.

¹¹ PREISSOVÁ, Andrea, Martina CICHÁ a Lenka GULOVÁ. *Jinakost, předsudky, multikulturalismus: možnosti a limity multikulturní výchovy*. 234 s.

¹² PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: teorie - praxe – výzkum*, s. 148-149.

¹³ ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*, s. 216.

předsudek jako předem formovaný postoj převážně negativního nebo hostilního¹⁴ charakteru cílený na zejména určitou společenskou skupinu a to bez ohledu na individualitu jejích jedinců.¹⁵ Preissová tuto definici doplňuje o fakt, že předsudky jsou iracionálně založené, zpravidla přebírané a pevně zakotvené v tradicích. Také uvádí, že předmětem předsudku mohou být nejen osoby a skupiny osob, ale také objekty nebo jevy. Zpravidla jsou však zaměřeny na rasové, etnické nebo národnostní skupiny.¹⁶

Výše uvedení autoři vnímají předsudek jako negativní postoj, Allport však upozorňuje na fakt, že předsudek může být také pozitivní, vzhledem k tomu, že: „Zaujatý lze být pro i proti; lidé mohou být zaujati vůči ostatním a ostatnímu i příznivě; mohou o nich tedy bez dostatečného opodstatnění smýšlet dobře.“¹⁷ Účelem této části práce je však především definovat rasové a etnické předsudky, tedy předsudky proti těmto skupinám – negativně mířenými, jejichž komplexní definici poskytuje opět Allport: „Etnický předsudek je antipatie, která vychází z chybné a strnulé generalizace. Tuto antipatii je možné pociťovat nebo vyjádřit.“ Může být namířena proti skupině nebo proti celku a také proti jedinci, který je příslušníkem této skupiny.¹⁸

3.1 Vznik předsudků z hlediska kognitivních procesů

Z uvedených definic je patrné, že předsudek je zvláštní druh postoje, plynoucí z přílišného zevšeobecnění. Na jeho vzniku se podílí kognitivní procesy, z nichž dva základní podrobněji objasní tato kapitola.

Prvním kognitivním procesem, který má přímý vliv na vznik předsudků, je *kategorizace*. Jedná se o způsob třídění informací, které získáváme z vnějšího okolí a jejich následná klasifikace. Tajfel uvádí, že na třídění informací do jednotlivých kategorií mají vliv osobní a kulturní zkušenosti jedince, prostřednictvím kterých je schopen subjektivně vytvářet klasifikace skupin lidí podle dimenzí, jako jsou např. líný, poctivý nebo inteligentní. Čím méně má jedinec zkušeností, tím větší má tendenci připisovat skupinám příliš obecné a zkreslené klasifikace, vedoucí k vytváření

---

¹⁴ *hostilní* – nepřátelský až nenávistný

¹⁵ HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*, s. 165

¹⁶ PREISSOVÁ, Andrea, Martina CICHÁ a Lenka GULOVÁ. *Jinakost, předsudky, multikulturalismus: možnosti a limity multikulturní výchovy*, s. 153-154.

¹⁷ ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*, s. 56-57.

¹⁸ ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*, s. 134

předsudků. Vzhledem k tomu, že jde zpravidla o subjektivní klasifikace jedince, jsou poměrně odolné vůči změnám.¹⁹

Allport považuje proces kategorizace za přímý důsledek lidského fungování, bez kterého není jedinec schopen orientace v sociálním prostředí. Kategorizace utváří zdravý úsudek jedince, přílišnou kategorizaci bez náležitého opodstatnění pak nazývá jako „nejběžnější trik lidské mysli“.²⁰

Dalším kognitivním procesem následujícím po kategorizaci je *generalizace*. Kulka ve své knize tento proces nazývá „planým zobecňováním, kdy jsou objekty, věci nebo lidé, kteří mají něco společného, hodnoceny podobně, přesto, že by vyžadovali odlišný přístup.“²¹ Z hlediska psychologie se jedná o klasické podmiňování v procesu učení, kdy reflexivní²² reakci vyvolává takový podnět, který se alespoň do určité míry podobá původnímu, podmíněnému podnětu.²³

Pokud bychom proces generalizace zaměřili např. na etnikum, znamená to tedy, že např. negativní vlastnosti, které zjistíme prostřednictvím našich zkušeností u příslušníka určité etnické skupiny, poté zobecníme a přiřadíme je celé etnické skupině (např. Romové nepracují). Také v tomto případě se zpravidla jedná o zkušenosti získané z povrchních nebo mylných informací, které mohou vést k vytváření předsudků.

Allport podotýká, že ne každá generalizace je předsudkem. Pokud si zobecňujeme chybné informace, může se jednat o mylnou představu nebo o předčasný soud. Předsudkem se stává v okamžiku, kdy jedinec mylnou představu nebo soud nezmění ani v okamžiku zjištění nových skutečností, nebo se těmto novým skutečnostem brání.²⁴

3.1.1. Další faktory ovlivňující vznik předsudků

N. Hayes shrnuje teorie vysvětlující vznik předsudků do 2 základních kategorií: teorie, které zdůrazňují osobní nebo vrozené dispozice jedince a teorie, které se opírají o sociokulturní příčiny. Tyto teorie je možné shrnout následujícími faktory:

- a) autoritářská osobnost

---

¹⁹ TAJFEL, Henri. *Human groups and social categories: studies in social psychology*. New York: Cambridge University Press, 1981, xiii, 369 p.

²⁰ ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*, s. 51-52.

²¹ KULKA, Jiří. *Psychologie umění*, s. 42.

²² reflexivní = mimovolní, bezděčná

²³ Příspěvatelé Wikisofia, Učení [online], c2015, Datum poslední revize 19.06.2015, 15:04 UTC, [citováno 28. 12. 2015] <<https://wikisofia.cz/index.php?title=U%C4%8Den%C3%AD&oldid=20832>>

²⁴ ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*, s. 58-59.

- b) nedostatek informací o posuzované skupině
- c) oficiální akceptace předsudků vůči dané skupině
- d) přejímání předsudků od rodičů a dalších osobních vzorů²⁵

Z výše uvedených faktorů je vhodné více vysvětlit vliv autoritářské osobnosti na vznik předsudků.

T. W. Adorno a jeho kolegové chápou tento typ osobnosti jako nejčastěji inklinující k předsudečnému myšlení. Autoritářská osobnost se utváří procesem výchovy v rodině, a to již v dětství. Pokud vztahy mezi rodiči a dítětem fungují zásadně na hierarchické, trestající a přísné bázi, vtiskávají se do životního postoje dítěte. Tvrdá disciplína často již v dětství vyvolává v dítěti silně agresivní pocity, ale neumožňuje mu vyjadřovat je. Tyto pocity se v průběhu dětství a dospívání hromadí a zintenzivňují a poté se projevují nejen vůči jiným objektům, ale zejména vůči jiným (např. etnickým) skupinám a lidem.²⁶

Novák doplňuje, že tento typ výchovy se poté projevuje vnitřním konfliktem morální povahy. V takto vychovávaném jedinci je probouzen pocit vlastní slabosti, který si dotyčný „kompenzuje“ projevy moci. K vyrovnání se s následným pocitem morálního pochybení využívá autoritativní osobnost typickou tendenci „za své vlastní nedostatky budu trestat někoho v okolí“. Pokud se tedy setká s někým bezmocným, jeho charakter ho podněcuje k ovládnutí, napadání a ponižování. Také upozorňuje, že je třeba hledat rozdíl mezi rozumnou autoritou (např. vztah mezi kvalifikovaným učitelem a žákem) a výše uvedenou omezující autoritou.²⁷

3.1.2. Osobnostní charakteristiky vedoucí ke vzniku předsudků

Nejen u autoritativních osob se objevují určité osobnostní charakteristiky, které napomáhají vzniku předsudků. Novák je rozdělil takto:

- a) *zkreslení reality* – např. autoritativní osobnost se často zaměřuje pouze na negativní stránky subjektu nebo objektu, často je přítom pod vlivem bludu²⁸

²⁵ HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*, s. 125-126.

²⁶ ADORNO, T.W, FRENKEL – BRUNSWIK, G., LEVINSON, D. J., SANFORD, R. N. (1950), cit. In: ŠINDELÁŘ, Bc. Michal. *AUTORITÁŘSTVÍ, POVAHA A VÝVOJ KONCEPTU*. Brno, 2011. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, katedra sociologie. Vedoucí práce PhDr. Michal Vašečka, Ph.D.

²⁷ NOVÁK, Tomáš. *O předsudcích*, s. 42-43.

²⁸ blud – nevyvratitelné mylné přesvědčení

- b) *egocentrismus* – vyplývá z povahy osobnosti, „autoritář“ se zaměřuje zejména na sebe nebo pouze na úzký kruh blízkých lidí
- c) *tvrdošijnost a úporné přetrvávání stavu* – „autoritář“ svou nenávist k subjektu nebo objektu nemění ani nezmenšuje, naopak si vždy najde důvod druhou stranu kritizovat, čímž v sobě nenávist udržuje
- d) *šířící se nenávist* – „autoritář“ svoji nenávist rozšiřuje získáváním nových přívrženců²⁹

3.2 Projevy předsudků

Allport uvádí 5 stupňů projevů předsudků:

1. *Osočování* – u jedinců, kteří mají předsudky, je charakteristické, že o nich mluví s dalšími lidmi – nejen se známými, ale také s cizími. Většina z nich zůstává pouze u tohoto mluveného projevu nesympatií.
2. *Vyhýbání se* – silněji zacílený předsudek tohoto již vede jedince k vyhýbání se oné skupině a to i přesto, že to není vždy snadné – přesto však skupině přímo neubližuje, sám se situaci přizpůsobuje.
3. *Diskriminace* – zde se již jedná o aktivní projev předsudku. Skupinu, proti které má předsudky, se snaží omezovat na právech – vyloučit je ze zaměstnání, zbavit je politických práv nebo také možností k zábavě a trávení volného času, nebo je omezovat např. v náboženství. Allport upozorňuje, že diskriminace je považována za vážný stupeň předsudku, který s sebou nese vážné (výše uvedené) důsledky.
4. *Fyzické napadání* – pokud se v jedinci emoce stupňují, můžou vést až k fyzickému napadnutí nebo např. násilnému vypuzení ze sousedství.
5. *Vyhlazování* – nejvážnější stupeň projevu předsudku, který zahrnuje masakry, lynčování, pogromy aj.³⁰

3.3 Zmírnění předsudků

N. Hayes uvádí, že k redukci předsudků (ne však jejich úplnému vymýcení) vede zejména snaha o vytvoření takové společnosti, kde by všichni lidé měli stejné sociální podmínky, zázemí a práva.

Shrnula 5 hlavních podmínek vedoucích ke zmírnění předsudků:

²⁹ NOVÁK, Tomáš. *O předsudcích*, s. 26-27.

³⁰ ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*, s. 46-47.

1. *Rovnoprávné postavení všech* – zahrnuje omezení vlivu společenského postavení a rolí, úspěšné a rovnoprávné vztahy mezi většinovou a menšinovou skupinou.
2. *Příležitost k osobnímu kontaktu* – pokud má dojít k redukcí předsudků, je nutné, aby se obě strany poznaly – ne však v pozici většinové a menšinové skupiny, ale při rovnoprávné situaci a řešení společného problému.
3. *Kontakt s nestereotypními jedinci* – tito lidé pomáhají snižovat předsudky, neboť jsou schopní jednat s druhými jako s jedinečnými osobnostmi, nikoli jako s členy „té nesympatické skupiny“.
4. *Společenská podpora kontaktu mezi skupinami* – pokud společenské okolí jedince trpícího předsudky podpoří jeho rovnoprávné jednání s druhou stranou.
5. *Příležitost ke spolupráci* – společné úsilí jedinců nebo skupin trpících předsudky napomáhá překonat jejich odlišnosti a rozšířit jejich povědomí o druhé skupině. Při této spolupráci vzniká ze vztahu „my“ a „oni“ vztah „naši“ a „my všichni“.³¹

Tato kapitola definuje pojem předsudek, a vysvětluje jeho vznik z hlediska kognitivních procesů, osobnostních vlivů a falších faktorů, dále objasňuje projevy předsudků a jejich možnou redukci.

4 Vymezení pojmů rasa, etnikum a národ

V této kapitole se pokusím přesněji definovat uvedené pojmy a to z důvodu jejich časté záměny a nepřesné znalosti jejich odlišností.

4.1 Rasa

V některých starších publikacích je termín rasa uváděn jako nadřazený pojem nad etnikum a národ, zřejmě také kvůli tomu, že lidská populace na zemi se často nazývá lidskou rasou. Je však zřejmé, že v závislosti na podnebí a poloze se tyto rasy od sebe navzájem odlišují. Nejčastěji jsou tyto odlišnosti patrné v proporcích a stavbě těla, v barvě pleti a vlasů. V této části nebudu definovat jednotlivé rasy, ale pokusím se objasnit význam pojmu tak, aby byla patrná odlišnost od etnika a národa.

---

³¹ HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*, s. 127.

Podle Antropologického slovníku tento pojem znamená „rozdílné somatické vlastnosti používané ke kategorizaci velkých skupin lidí; tato kategorizace slouží k popisu biologické rozmanitosti lidských populací na základě společně sdílených fenotypových znaků (barvy pleti, struktury vlasů, obličejových rysů aj.). Rasy se údajně od sebe liší geografickým rozšířením a sdílenými biologickými znaky, zděděnými po společných předcích“.³²

Definování jednotlivých ras je v publikacích značně rozdílné. Pokud odborníci netvrdí, že dnes je již pojem rasa zastaralý a nepřesný, definují 3 až 30 ras. Jejich definice jsou však ovlivněné nejen vývojem jednotlivých lidských ras, ale také kulturními vlivy.³³ Na to také poukazuje A. Giddens: „často používaný „negroidní“ typ se vyznačuje tmavou barvou pleti a kudrnatými černými vlasy. U původních obyvatel Austrálie, kteří jinak tomuto typu odpovídají, je tmavá pleť spojena s vlnitými a někdy i světlými vlasy.“³⁴

Jednotlivé „zařazení“ do lidských ras je tedy možné vnímat jako výsledek našeho subjektivního pozorování, zejména na základě zraku. Rozdíly mezi lidmi jedné „rasy“ však mohou být diametrální zejména z hlediska genetické výbavy a tyto rozdíly mohou být mnohem obsáhlejší, než pouze dojem „stejně barvy pleti a vlasů“. Např. černocho může být svými genetickými (vrozenými psychickými a fyzickými) vlastnostmi podobnější bělochovi než černochovi z jiného koutu světa.³⁵

Termín rasa vedl v minulosti ke vzniku množství stereotypů a předsudků, vedoucím k politickým konfliktům (např. árijská rasa). Také z tohoto důvodu sociologové v dnešní době raději používají termín etnikum, na základě kterého je možné přesněji danou skupinu lidí definovat, ne pouze podle poněkud povšechného rozlišení na základě pozorování fyzických odlišností.

4.2 Etnikum

Základní definici a zároveň patrný rozdíl opět poskytuje Antropologický slovník. „Etnikum je stabilní seskupení lidí, které se vyznačuje jednotností některých reálných příznaků, odrážející se ve společenském vědomí (nejen těchto lidí samých, ale i jejich

---

³² MALINA, Jaroslav. Antropologický slovník, aneb Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění), s. 3361.

³³ JANDOUREK, Jan. *Průvodce sociologií*, s. 156-157.

³⁴ GIDDENS, Anthony. *Sociologie*, 595 s.

³⁵ Otázky multikulturality: Shrnutí definic národa a etnika a souvisejících termínů: [Http://www.etf.cuni.cz/](http://www.etf.cuni.cz/) [online]. Evropský sociální fond - Operační program Praha Adaptabilita Praha & EU: Investujeme do vaší budoucnosti: Praha, 2011 [cit. 2015-12-20]. Dostupné z: <http://www.etf.cuni.cz/OPPA-CZ/vp05.pdf>

sousedů) jako jednota historických osudů v rámci jednotného sociálního organismu nebo v souvislosti s ním. Sjednocujícími a poznávacími rysy mohou být: jazyk, náboženství aj.³⁶

Z tohoto definování vyplývá, že vymezení skupiny lidí z hlediska etnicity se zaměřuje zejména na kulturní faktory – tedy na jazyk, lidové zvyky a tradice, historii apod. Tato skupina nebo také společenství lidí bývá zpravidla menšinová v majoritní společnosti, od které se také obvykle distancuje a neuznává její většinovou identitu.³⁷ Také je patrné, že etnikum není možné vymezit pouze na základě prvního (např. zrakového) dojmu.

G. Allport výše uvedené kulturní faktory rozšiřuje a uvádí ve své knize „výčet lidských univerzálií“, který je dle něj příliš obsáhlý, než aby sloužil ke konkrétnějšímu vymezení etnika. Spíše ho vnímá jako upozornění, že spíše než studovat odlišnosti etnik by bylo vhodné studovat také poznatky, které by ukazovaly, v čem jsou etnické skupiny podobné nebo stejné. Tyto podobnosti mohou pomoci najít možný společný základ a poté navázat spolupráci.³⁸

4.3 Národ

Národ je forma společenství založená na kulturních faktorech, ale také na podkladě společné ekonomiky, politiky a psychologického vývoje. Národy se zpravidla v průběhu dějin vyvíjely po delší časové období (od kmenu, přes malé národnosti až po moderní národy dnešní doby).³⁹

Pojem národ a etnikum se v mnohém překrývají a v některých případech shodují (např. Finsko, Řecko, Francie). Jednotným jazykem (který je charakteristický pro vymezení etnické skupiny) zpravidla hovoří několik národů a naopak pro jeden národ může být charakteristické využití více než jednoho jazyka (např. Švýcarsko). Je tedy patrné, že tyto dva termíny se v mnohém shodují, přesto však nejsou totožné. Lidské společenství můžeme členit na základě etnika a také národa. Pro jednotlivé národy je tedy charakteristické „že jeho příslušníci se navzdory jejich rasovým, etnickým, náboženským rozdílům podobají určitými základními vzorci přesvědčení a chování jeden ke druhému.“⁴⁰

---

³⁶ MALINA, Jaroslav. Antropologický slovník, s. 1122.

³⁷ Otázky multikulturality: Shrnutí definic národa a etnika a souvisejících termínů: Dostupné z: <http://www.etf.cuni.cz/OPPA-CZ/vp05.pdf>

³⁸ ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*, s. 143.

³⁹ MALINA, Jaroslav. Antropologický slovník, s. 2728-2729.

⁴⁰ ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*, s. 143-145.

Z výše uvedeného je patrné vymezení společenství z hlediska rasy, etnika a národa. Rasové členění je zpravidla subjektivním dojmem založeným na základě našich subjektivních (a zejména zrakových vjemů), a proto ho odborníci v dnešní době pro zkoumání odlišností jednotlivých společenství využívají již minimálně. Podrobněji a přesněji definuje odlišnosti lidských skupin pojem etnikum, který se při zkoumání rozdílnosti zaměřuje zejména na kulturní faktory. Rasové znaky jedince jsou takové, které jsou člověku geneticky dané (a mohou být subjektivně vnímány ostatními lidmi), naopak etnické odlišnosti jsou získávány v průběhu života (např. pozorováním a učením). Nadřazeným termínem pro rasu a etnikum je národ, který výše uvedené znaky spojuje a přidává k nim zkoumání společenství také z hlediska ekonomických a politických faktorů.

4.4 Rasové předsudky

Po objasnění výše uvedených pojmů, které jsou primární pro adekvátní uchopení tématu této práce, je možné shrnout a definovat pojem rasový předsudek. Jedná se o specifický postoj častěji negativního charakteru, který je mířen proti jednotlivým rasám. Na jeho vzniku se podílí prvotní kategorizace člověka zejména na základě obecné a viditelné informace o dotyčném – např. barva pleti, tvar očí, výška a dalších rozdílných somatických prvků jedince. Tento typ předsudků je tedy založen na povrchní definici skupiny lidí, jejich odlišnost je vnímána zejména prostřednictvím zraku.

5 Sociální pracovník

Závěrečná kapitola popisuje soubor respondentů, kteří byli pro účely vytvoření této práce osloveni ke spolupráci.

V sociální sféře a zejména v rámci sociální práce je sociální pracovník nejvíce kompetentní a erudovanou osobou. § 109 zákona č. 108/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů definuje sociálního pracovníka jako osobu, která: „vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace.“

Další odstavce uvádějí požadované vzdělání pro výkon povolání sociálního pracovníka, tedy vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání v oborech sociální práce,

sociální politika, sociální pedagogika, sociální péče, sociální patologie, právo nebo speciální pedagogika.⁴¹

Z uvedeného je patrné, že sociální pracovník pracuje s osobami, které se dostaly do obtížné životní situace a jsou zdravotně nebo sociálně znevýhodněné. Tyto skupiny lidí se tedy mohou stávat předmětem předsudků.

Sociální pracovník by měl být schopen vnímat každého klienta jako individualitu a jedinečnou bytost, tedy nevycházet z obecných charakteristik skupiny, do které klient náleží, což také potvrzuje etický kodex sociálních pracovníků, v jehož druhém bodě je uvedeno: „Sociální pracovník respektuje jedinečnost každého člověka bez ohledu na jeho původ, etnickou příslušnost, rasu či barvu pleti, mateřský jazyk, věk, pohlaví, rodinný stav, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské a politické přesvědčení a bez ohledu na to, jak se podílí na životě celé společnosti.“⁴²

Cílem teoretické části této práce bylo vymezit základní pojmy spojené s tématem práce – tedy rasa, předsudek a sociální pracovník a s nimi objasnit úzce spojenou terminologii vztahující se k základním pojmům, což umožnilo uceleně pochopit danou problematiku.

---

⁴¹ Zákon č. 108/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, dostupný z http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

⁴² Etický kodex společnosti sociálních pracovníků. *Společnost sociálních pracovníků ČR* [online]. [cit. 2015-12-30]. Dostupné z: http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_ssprcr.pdf

Empirická část

V teoretické části práce byl čtenář seznámen s ústředními pojmy týkající se dané problematiky. Na základě zvoleného tématu byly také definovány ústřední cíle této práce: Zmapování postojů sociálních pracovníků k problematice rasových předsudků a získání aktuálního pohledu sociálních pracovníků na daný sociální problém. Dalším cílem je ověřit, zda sociální pracovníci trpí rasovými předsudky a případně odhalit příčiny vzniku rasových předsudků zejména z hlediska sociálního prostředí.

V empirické části práce bude realizován nástroj sběru dat, provedena analýza a následná interpretace dat a také komparace se stanovenými hypotézami.

6 Metodologie výzkumu

Praktická část této práce je realizována prostřednictvím kvantitativního výzkumu využívajícího předem stanovený a uspořádaný sběr dat prostřednictvím dotazníku. Tento typ výzkumu slouží zejména k ověření výzkumníkových dedukcí – tedy předem stanovených hypotéz, které jsou prostřednictvím analýzy a následné interpretace potvrzeny nebo vyvráceny.

V tabulce 1 jsou uvedeny možné výhody a nevýhody kvantitativního výzkumu.⁴³

Tabulka 1 Výhody a nevýhody kvantitativního výzkumu

<i>Výhody kvantitativního výzkumu</i>	<i>Nevýhody kvantitativního výzkumu</i>
<ul style="list-style-type: none"> - ověřování již vzniklé teorie - vysoká zobecnitelnost - získání velkého objemu dat v relativně krátkém časovém úseku - relativně přesná data nezávislá na výzkumníkovi	<ul style="list-style-type: none"> - značné zobecnění informací a redukce získaných dat - zvolená teorie nemusí odpovídat dané lokalitě a jejím fenoménům

Pro účely tohoto výzkumu byly vytvořeny následující hypotézy:

H1: Přesto, že se u sociálních pracovníků vyskytují projevy rasových předsudků v osobním životě, tyto projevy se neprolínají do jejich profesního života.

H2: Jednou z příčin rasových předsudků u sociálních pracovníků je přejímání předsudků od sociálních skupin, ve kterých se vyskytovaly nebo vyskytují.

H3: Sociální pracovníci více inklinují k etnickým předsudkům než k předsudkům rasovým.

⁴³ srov. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s. 49.

Na základě stanovených hypotéz bylo provedeno anonymní dotazníkové šetření. Dotazník je tvořen 16 otázkami (viz tabulka č. 2) které doplňují 4 otázky demografické.

Tabulka 2: Typologie otázek v dotazníku

<i>Druh otázky</i>	<i>Pořadí otázky v dotazníku</i>
Dichotomická	2
Trichotomická filtrační	5, 7, 11, 13, 15
Politomická výběrová	2, 3, 4, 8
Komparativní	6, 10, 16b
Otevřená	1, 9
Dichotomická polouzavřená	14, 16a

První část dotazníku je zaměřena na komparaci osobního a profesního života sociálních pracovníků a zde možných projevů rasových předsudků, další část ověřuje možné příčiny z pohledu sociálního okolí soc. pracovníka a finální část dotazníku zjišťuje vnímání odlišného významu pojmů rasa a etnikum.

7 Způsob zpracování dat

Základní rozřídění dat bylo provedeno v programu Excel, verze 2007. Následně byla data analyzována pomocí statistického programu IBM SPSS verze 22. Následně, na základě matematicko-statistické analýzy byla interpretována a prezentována. Základním nástrojem analýzy dat bylo třídění prvního stupně (analýza jedné proměnné) a třídění druhého stupně (testování vztahu mezi dvěma proměnnými), především adjustovaných reziduí (označujících významnost rozdílu mezi empirickou - zjištěnou četností a teoretickou - očekávanou četností). Adjustované reziduum bylo převážně použito jako ukazatel významných dat při třídění dat druhého stupně.⁴⁴

8 Zkoumaný soubor

Výběrový soubor pro sběr dat prostřednictvím dotazníkového šetření byl tvořen sociálními pracovníky z Kraje Vysočina, kteří jsou zaměstnání na Úřadu práce ČR a v nestátních neziskových organizacích v Kraji Vysočina. Z důvodu anonymity a citlivosti získaných dat zde nebudou organizace konkrétně jmenovány.

Pracovníci byli osloveni na základě předem dohodnuté spolupráce, sběr dat proběhl prostřednictvím tištěné formy dotazníků v průběhu měsíce ledna 2016. Celkem bylo

⁴⁴ HENDL, Jan. Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat, s. 113

rozdáno 70 dotazníků, jejich návratnost činila 100 %. Po vyřazení neúplných nebo špatně vyplněných dotazníků bylo pracováno s 66 dotazníky.

8.1 Popis souboru respondentů

Následující kapitola obsahuje demografické údaje o respondentech z hlediska pohlaví, věku a délky praxe uvedené v jednotlivých tabulkách:

Tabulka 3: Demografické údaje o respondentech z hlediska pohlaví

POHLAVÍ	Absolutní četnost	Relativní četnost
Muži	20	30,3 %
Ženy	46	69,7 %
Celkem	66	100 %

Tabulka 4: Demografické údaje o respondentech z hlediska věku

VĚK	Absolutní četnost	Relativní četnost
18-25 let	18	27,3 %
26-35 let	21	31,8 %
36-45 let	10	15,2 %
46+	17	25,8 %
Celkem	66	100 %

Tabulka 5: Demografické údaje o respondentech z hlediska délky praxe soc. pracovníka

DÉLKA PRAXE	Absolutní četnost	Relativní četnost
méně jak 1 rok	8	12,1 %
1-2 let	11	16,7 %
2-5 let	22	33,3 %
5-10 let	13	19,7 %
více jak 10 let	12	18,2 %
Celkem	66	100 %

Tabulka 6: Demografické údaje o respondentech z hlediska pracoviště

PRACOVIŠTĚ	Absolutní četnost	Relativní četnost
Úřad práce ČR	32	48,5 %
Nestátní neziskový sektor	34	51,5 %
Celkem	66	100 %

Pro účely dotazníkového šetření je vhodné podotknout, že soubor respondentů tvořilo 100 % osob europoidní (bílé) rasy. Pojmy odlišná nebo jiná rasa jsou tedy v textu myšleny např.: negroidní, mongoloidní rasa nebo míšenci jednotlivých ras.

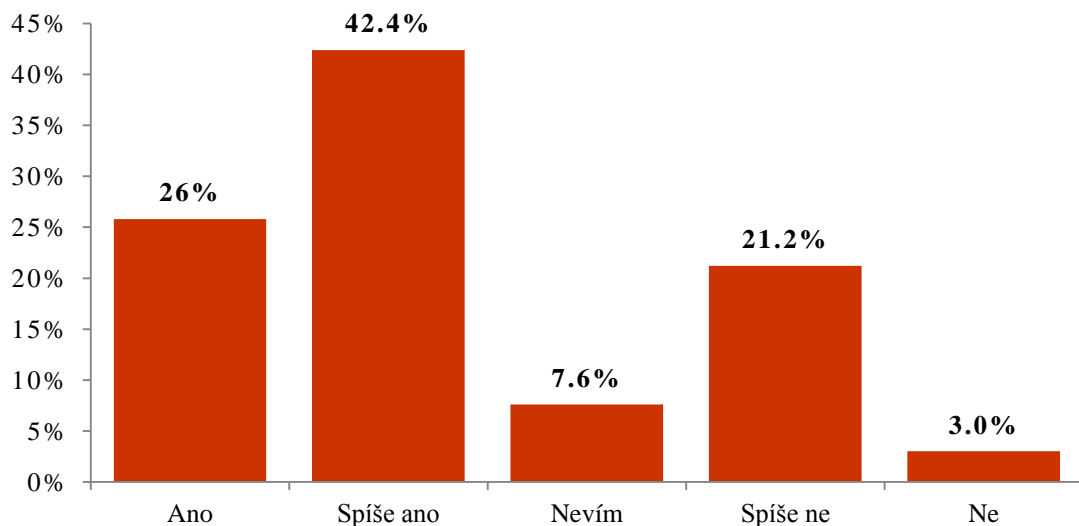
9 Percepce rasových předsudků v osobním a profesním životě

Pracovníci v pomáhajících profesích využívají při práci a komunikaci s klientem širokou škálu metod, technik a přístupů tak, aby jejich pomoc byla co nejefektivnější a zpravidla vedla k vyřešení stanoveného problému a osamostatnění klienta. Sociální pracovníci často také vedle přímé práce s klientem plánují, realizují a vyhodnocují sociální služby pod záštitou standardů kvality sociálních služeb. Je tedy patrné, že během profesního života se sociální pracovník musí neustále vzdělávat a získává velké množství znalostí a také dovedností, které poté může využít i ve svém osobním životě (např.: flexibilita při komunikaci s lidmi různých věkových kategorií). Během své profesní dráhy však také může získat negativní zkušenosti vyplývající z cílových skupin sociální práce – tedy s klienty, kteří se ocitli na okraji společnosti z důvodu určitého sociálního problému.

Zkušenosti získané během profesního života se tedy často mohou prolínat také do soukromého života sociálních pracovníků. Prolínají se však osobní postoje sociálních pracovníků získané během různých životních etap do jejich profesního života?

Cílem této kapitoly je ověřit, zda mohou mít osobní postoje soc. pracovníků týkající se rasových předsudků vliv na pracovní postup a profesní dráhu soc. pracovníků. Kapitola se bude nejprve zabývat percepcí postojů zaměřených na rasové předsudky soc. pracovníků v jejich soukromém životě, další část bude mapovat tyto postoje z pohledu profesního života pracovníků. V závěru kapitoly budou zjištěné poznatky komparovány.

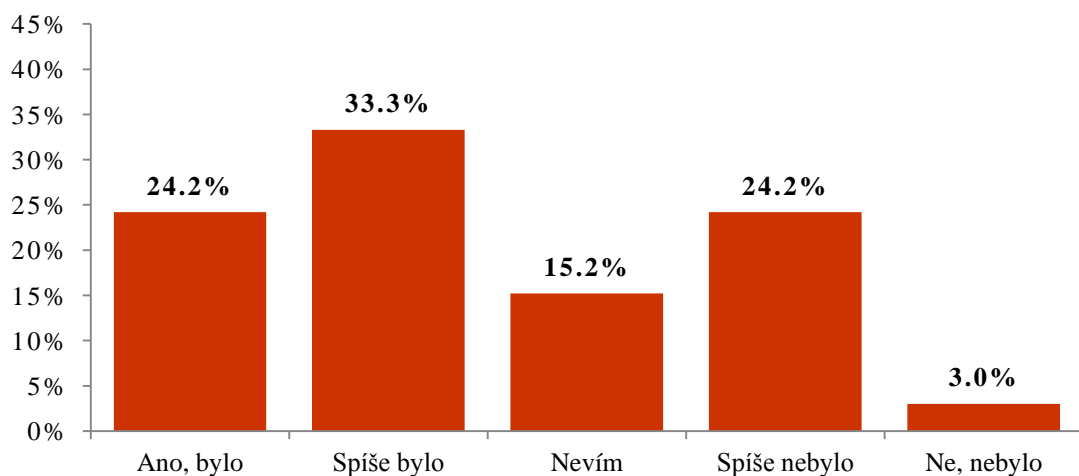
V první řadě byli respondenti dotazováni, zda může jejich názor a chování ovlivnit první dojem z jedince jiné rasy. Analýzou dat prvního stupně bylo zjištěno, že víc jak 68 % dotazovaných se přiklání k variantě, že první dojem má do jisté míry vliv na jejich následný názor nebo chování jedince odlišné rasy. Pouze jeden respondent volil variantu, že první dojem neovlivňuje jeho následné postoje. Podrobnější analýza je uvedena v grafu 1.

Graf 1 Míra ovlivnění názoru na jedince jiné rasy na základě prvního dojmu

Tříděním druhého stupně bylo zjištěno, že variantu „ano“ a „spíše ano“ zvolilo 15 mužů. Tedy 75 % z celkového počtu respondentů mužského pohlaví se přiklání k variantě, že první dojem z člověka jiné rasy má vliv na jejich následný názor a chování. Další komparace dat s demografickými údaji nepřinesla výraznější rozdíly.

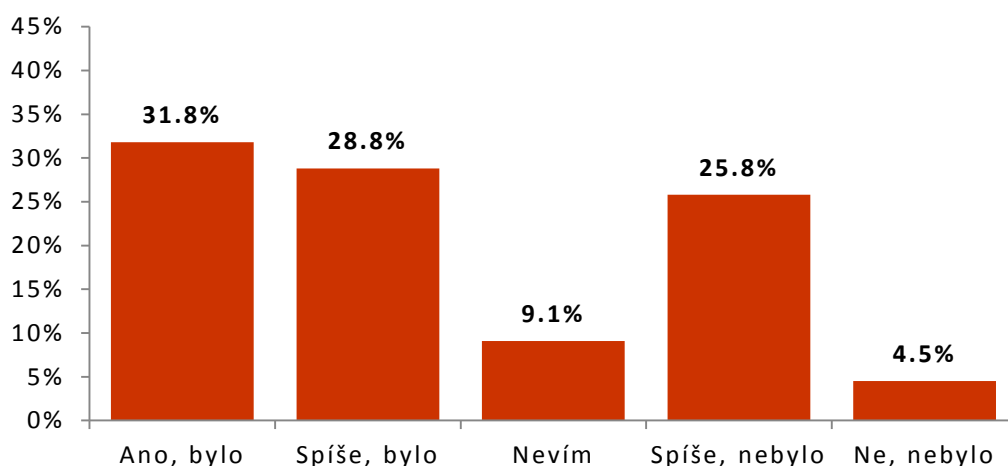
V další části této kapitoly se budu zabývat osobním postojem sociálních pracovníků k navázání partnerského vztahu s osobou jiné rasy. Téměř čtvrtina respondentů uvedla, že navázat partnerský vztah s osobou odlišné rasy by pro ně byl problém (varianta „ano“). Spolu s respondenty, kteří volili variantu „spíše ano“, tak tvoří více než polovinu z celkového počtu respondentů, pro které by byl do jisté míry problém navázat tento výše uvedený partnerský vztah. Oproti tomu téměř čtvrtina respondentů uvedla, že by tento partnerský vztah jako problém spíše nevnímala. Více informací poskytuje graf 2.

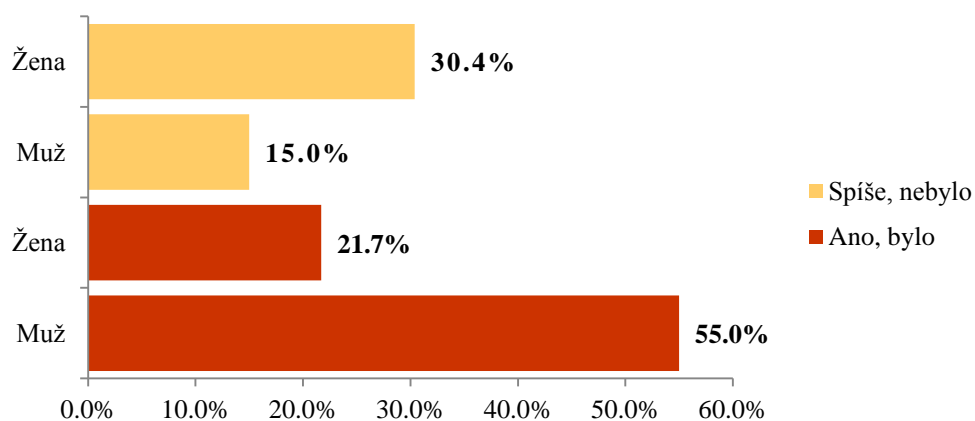
Graf 2 Problematika navázání partnerského vztahu s osobou jiné rasy

Analýzou třídění dat druhého stupně bylo ověřeno, že i zde se k variantám „ano“ a „spíše ano“ přiklonili zejména muži, konkrétně tyto možnosti zvolilo 14 z celkového počtu respondentů mužského pohlaví. Zajímavé je, že žádný z mužů nezvolil variantu „nevím“ ani „ne, nebylo“. Analýza z hlediska délky praxe a věku neukázala výraznější rozdíly.

Také následující část se zabývá osobními postoji sociálních pracovníků. Konkrétně zjišťuje, zda respondenti vnímají nebo by vnímali jako překážku bydlení v lokalitě, kde nadpoloviční část obyvatelstva tvoří osoby odlišné rasy. Více než 60 % respondentů se přiklonilo k variantám, že toto bydlení ve výše uvedené lokalitě spíše vnímají nebo vnímají jako překážku, přičemž variantu „ano, bylo by to překážkou“ zvolilo 11 z celkového počtu respondentů mužského pohlaví. Naopak variantu „spíše ne“ zvolilo 14 žen. Podrobněji tato data vysvětlují grafy 3 a 4.

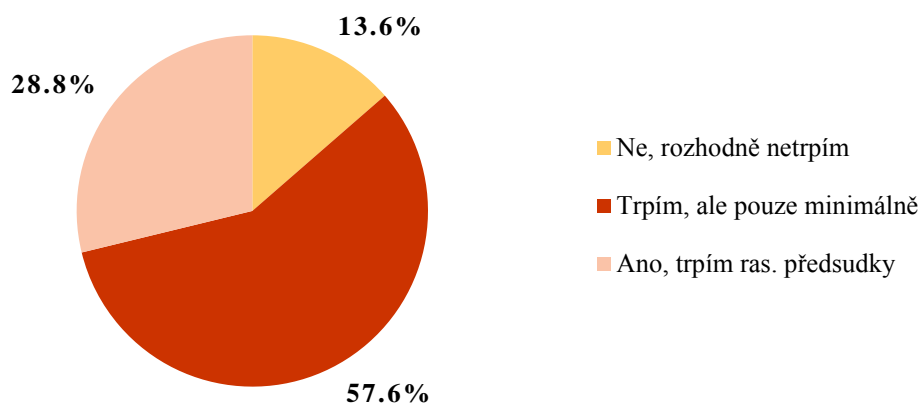

Graf 3 Percepce bydlení v lokalitě, kde nadpoloviční většinu tvoří nebo by tvořili obyvatelé odlišné rasy

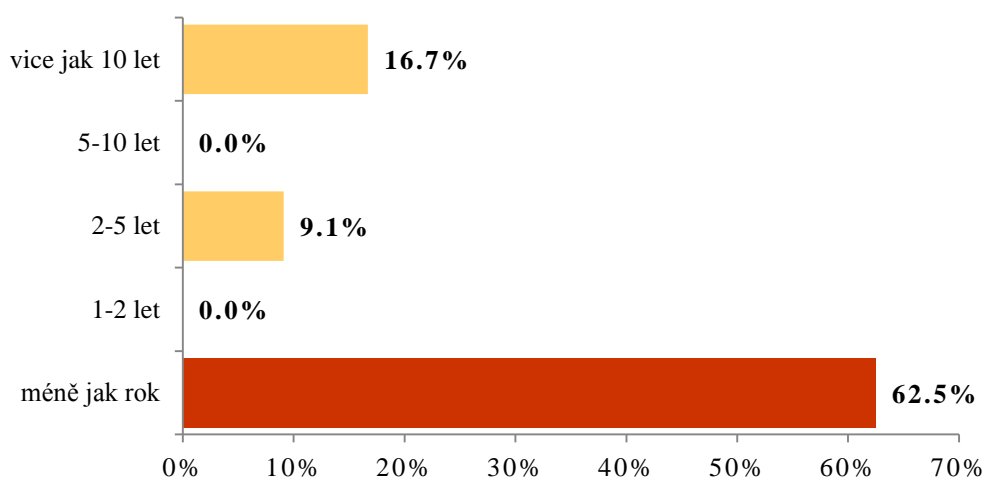
Graf 4 Percepce bydlení v lokalitě, kde nadpoloviční většinu tvoří nebo by tvořili obyvatelé odlišné rasy - varianta „ano, bylo“ a „spíše nebylo“ z hlediska pohlaví

Tato část kapitoly se bude zabývat analýzou odpovědí na otázku, zda jsou si soc. pracovníci vědomi, že trpí rasovými předsudky. Nadpoloviční většina respondentů (konkrétně 38) uvedla, že předsudky trpí pouze minimálně, 19 respondentů uvedlo, že předsudky trpí. Pouze 9 soc. pracovníků jednoznačně uvedlo, že předsudky netrpí. Zajímavé je, že respondenti mužského pohlaví nejčastěji volili variantu „trpím, ale pouze minimálně“, konkrétně ji zvolilo 50 % soc. pracovníků mužského pohlaví. Data jsou názorněji uvedena v grafu 5.

Graf 5 Jste si vědom/a, že trpíte rasovými předsudky?

Analýzou druhého stupně bylo zjištěno, že variantu „ne, rozhodně netrpím“ rasovými předsudky zvolilo 5 soc. pracovníků, kteří v oboru pracují méně než jeden rok, což byl nejvýraznější poznatek z třídění druhého stupně. Věk ani pohlaví u této varianty nehrál výraznější roli. Více je uvedeno v grafu 6.

Graf 6 Jste si vědom/a, že trpíte rasovými předsudky v závislosti na délce praxe - varianta „Ne, rozhodně netrpím“

Následně byl vyčleněn soubor respondentů, kteří zvolili varianty „ano, trpím ras. předsudky“ a „trpím, ale pouze minimálně“. Jednalo se o 57 respondentů, kteří byli

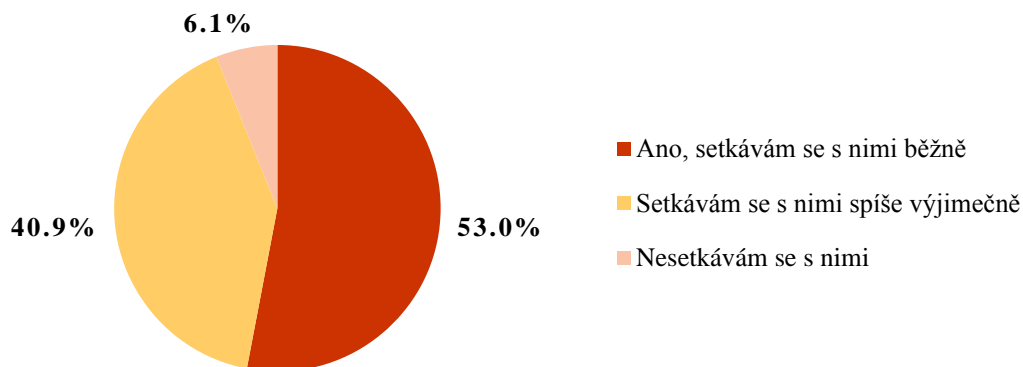
následně dotazování, do jaké míry ovlivňují ras. předsudky jejich osobní život. Míru ovlivnění zaznamenávali do pětibodové stupnice. Respondenti, kteří uvedli, že trpí ras. předsudky, nejčastěji volili variantu (modus) 3. Průměr volených variant byl 3,16. Lze tedy konstatovat, že soc. pracovníci, kteří jsou si vědomi, že trpí ras. předsudky, také připouští, že tyto předsudky ovlivňují ve vyšší míře jejich osobní život. Oproti tomu modus u varianty „předsudky trpím pouze minimálně, je 2 a průměr udává číslo 1,92, což by mohlo značit, že minimální míra předsudečnosti k odlišným rasám také znamená, že tato míra pouze v malé míře ovlivňuje osobní život soc. pracovníka.

Z hlediska pohlaví respondentů bylo potvrzeno, že ve vyšší míře ovlivňují předsudky vůči jiné rase osobní život mužů než žen. Z pohledu věkových kategorií respondentů nejvyšší průměr a tedy ve vyšší míře ovlivněný osobní život mírou rasových předsudků má kohorta ve věkovém rozmezí od 26 do 35 let. Toto shrnuje tabulka 7.

Tabulka 7: Ovlivnění osobního života mírou předsudečnosti vůči jiné rase z hlediska pohlaví a věku

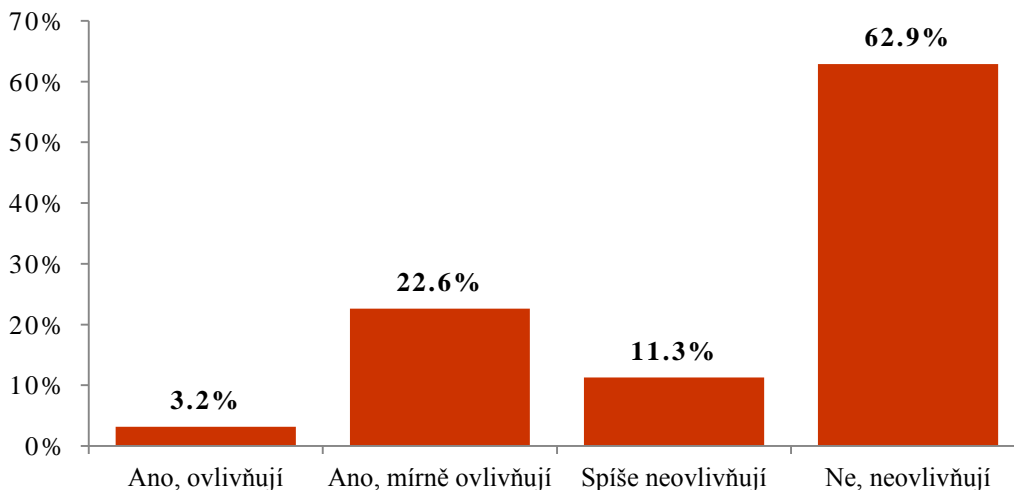
POHLAVÍ	Muž	3,71
	Žena	2,83
VĚK	18-25 let	3,17
	26-35 let	3,71
	36-45 let	2,67
	46+	2,33

V další části dotazníku bylo ověřováno, zda se sociální pracovníci během výkonu svého povolání setkávají s jedinci – klienty jiné rasy. Více než polovina respondentů uvedla, že se s klienty jiné rasy v rámci výkonu své profese setkává běžně, dvě pětiny respondentů se s těmito klienty setkává spíše výjimečně. Více než 90 % respondentů tedy při výkonu profese sociálního pracovníka přichází do styku s osobami odlišné rasy, což potvrzuje graf 7.

Graf 7 Četnost setkání se při výkonu profese s osobami jiné rasy

Z předchozí otázky byl následně vyčleněn soubor soc. pracovníků, kteří s klienty odlišné rasy přichází do styku. Tento soubor tvořilo 62 respondentů, kteří následně uváděli, zda jejich osobní postoje k osobám odlišné rasy ovlivňují jejich následný pracovní postup, a pokud ano, pak do jaké míry. 39 respondentů uvedlo, že osobní postoje neovlivňují pracovní postup s klientem jiné rasy. Je na místě podotknout, že v této otázce nejsou blíže definovány osobní postoje – mohou tedy zahrnovat nejen negativní a záporné postoje, ale také postoje kladné. Detailnější analýza odpovědí je uvedena v grafu 8.

Graf 8 Míra ovlivnění pracovního postupu osobními postoji sociálních pracovníků

Tento soubor otázek byl z důvodu komplexnosti zakončen otevřeným dotazem týkajících se respondentů, u nichž je pracovní postup ovlivněn nebo mírně ovlivněn jejich osobními postoji. Odpověď zde poskytlo 18 respondentů. Soc. pracovníci uváděli konkrétní příklady ukazující, jak je pracovní postup ovlivněn. Z analýzy a následného kódování odpovědí vyplynulo, že pracovní postup soc. pracovníků je nejvíce ovlivněn

komunikační bariérou, tedy většina osob odlišné rasy, se kterými respondenti přichází v rámci výkonu profese do styku, neumí hovořit českým jazykem na takové úrovni, aby vztah sociální pracovník klient probíhal bez jazykových bariér. Tuto odpověď uvedlo celkem 14 respondentů, tedy téměř 78 %. Zde by mohla být na místě možná oponentura, neboť ovlivnění pracovního postupu komunikační bariérou nevychází ze subjektivního postoje soc. pracovníka, ale je spíše zevním vlivem, který se nemusí týkat pouze klientů odlišné rasy. Odpovědi dalších 4 respondentů jsou uvedeny v tabulce 8.

Tabulka 8 Možnosti ovlivnění pracovního postupu při spolupráci s klientem jiné rasy

vyšší neochota spolupráce
odměřenější jednání
projev nedůvěry při spolupráci
strach z reakce v možné vypjaté situaci

Poslední část textu této kapitoly je zaměřena na úroveň neochoty spolupráce s klientem odlišné rasy, kterou soc. pracovníci hodnotili na pětibodové stupnici, přičemž číslo 1 značilo naprostou ochotu práce s tímto klientem a odpověď číslem 5 znamenala, že pracovník pravděpodobně nebude schopen s klientem odlišné rasy navázat spolupráci.

Průměr odpovědí činil 1,76, což ukazuje, že většina dotazovaných je plně nebo z velké části ochotna s tímto klientem navázat spolupráci a pracovat, přičemž nejčastěji volenou odpovědí bylo číslo 1. Analýza druhého stupně potvrdila, že vyšší průměr a tedy menší ochotu práce s klientem odlišné rasy vykazují muži. Z pohledu věkových kohort pak vyšší míru neochoty projevují respondenti ve věku 26-35 let. Komplexní pohled umožňuje tabulka 9.

Tabulka 9 Míra neochoty práce s klientem odlišné rasy z hlediska pohlaví a věku

POHLAVÍ	Muž	2,35
	Žena	1,50
VĚK	18-25 let	1,78
	26-35 let	2,10
	36-45 let	1,60
	46+	1,41

Závěr této kapitoly se bude věnovat interpretaci získaných dat. Cílem této kapitoly bylo potvrdit, nebo vyvrátit hypotézu č. 1: přesto, že se u sociálních pracovníků

vyskytují projevy rasových předsudků v osobním životě, tyto projevy se neprolínají do jejich profesního života.

Velká část dotazovaných soc. pracovníků připustila, že úvodní dojem z osoby odlišné rasy má do jisté míry vliv na jejich následný názor nebo chování, což může být dáno faktem, že odlišnost ras je patrná na první pohled – např. specifickou barvou kůže, tvarem obličejové části nebo očí, výškou atd. Je tedy pravděpodobné, že sociální pracovníci jsou při úvodním kontaktu s osobou odlišné rasy mimo jejich pracoviště ovlivněni tzv. efektem prvního dojmu (efektem primarity) a následnou kategorizací. Tyto povrchní znaky, vyplývající v tomto případě ze vzhledové odlišnosti, mohou být sociálními pracovníky následně zobecňovány na celou rasu, bez ohledu na to, zda je tento první dojem pozitivní, neutrální nebo negativní. V případě negativního prvního dojmu poté může být problematické tento názor změnit.⁴⁵

Od negativního efektu prvního dojmu se také může odvíjet jistá negace v podobě navázání partnerského vztahu s osobou jiné rasy, kterou uvedla více jak polovina soc. pracovníků nebo v podobě možného bydlení v lokalitách, kde tvoří převážnou část obyvatel osoby odlišné rasy, než europoidní. Ve výše uvedených oblastech – tedy při úvodním setkání, při možném navázání partnerského vztahu nebo bydlení v lokalitě s nadpoloviční většinou obyvatel jiné rasy, byli výrazně negativnější muži, kteří v odpovědích vykazovali vyšší radikalitu, která může poukazovat na genderové rozdíly mezi mužským a ženským pohlavím.

Spíše negativní osobní postoje vůči osobám odlišných ras ovlivněné efektem prvního dojmu také mohou být jednou z hlavních příčin poměrně vysokého procenta předsudků vůči jiné rase u sociálních pracovníků. Vzhledem k analýze dat je však pozitivní, že nadpoloviční většina soc. pracovníků vnímá, že rasovými předsudky trpí pouze minimálně.

V poměrně malém počtu sociálních pracovníků, kteří uvedli, že předsudky vůči odlišné rase rozhodně netrpí, bylo vysoké zastoupení respondentů, kteří profesi soc. pracovníka vykonávají méně než jeden rok, tedy nachází se na startu výkonu této profese. Naplno tedy plní požadavky zaměstnavatele i této profese a zároveň si vytváří vlastní etický přístup k profesi, podložený počátečním hodnotovým žebříčkem soc. pracovníka a také etickým kodexem soc. pracovníků. Vzhledem k tomu, že principy sociální práce jsou založeny na rovnosti všech lidí a to bez ohledu na rasu, etnikum,

---

⁴⁵ srov. HAYES, Nicky. *Základy sociální psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, s. 72-74. Studium. ISBN 80-7178-198-3.

sociální postavení atd., je pravděpodobné, že budování etického postoje k této profesi mohlo být jedním z hlavních důvodů volby této odpovědi.

Již ucelený etický přístup soc. pracovníků společně se zkušenostmi získanými při výkonu povolání a tím vybudované profesionality mohou být hlavními aspekty ovlivňující fakt, že soc. pracovníci nejsou při výkonu své profese ovlivněni tím, že klient je osoba odlišné rasy.

Soc. pracovníci, u kterých je pracovní postup ovlivněn osobními postoji vůči klientům odlišné rasy v nejvyšší míře, konstatovali, že hlavním problémem je komunikační bariéra mezi klientem jiné rasy a soc. pracovníkem. Nesrovnalosti v komunikaci s klientem odlišné rasy však nemusí být ovlivněny osobními postoji pracovníka, jsou spíše vedlejším a externím faktem, který při kontaktu s tímto typem klientů může vyvstat.

Předsudky vůči osobám odlišné rasy v nejvyšší míře ovlivňují soc. pracovníky ve věku 26-35 let. Tato věková kohorta se nachází v životní etapě, kdy jedinci zakládají rodiny, a dá se předpokládat, že budou mít zvýšenou potřebu ochraňovat svou právě zakládající rodinu. Vzhledem k tomu, že obyvatelstvo České republiky je tvořeno převážně europoidní rasou, mohou v těchto lidech jedinci jiné rasy, které mají mnohdy i jinou kulturu, vyvolávat pocity strachu z neznámého, z kterého může plynout i pocit ohrožení.

Zajímavým a poněkud překvapivým výsledkem bylo zjištění, že se soc. pracovníci během výkonu své profese ve vysoké míře setkávají s klienty odlišné rasy než europoidní. Toto zjištění bylo komparováno s údaji Českého statistického úřadu, z jehož analýzy bylo zjištěno, že v České republice vzrůstá počet obyvatel mongoloidní rasy (zastoupené vietnamskou národností), konkrétně v letech 2001-2011 se jejich počet zvýšil o více než 12 000.⁴⁶ S porovnáním s těmito výsledky je pravděpodobné, že se pracovníci v nejvyšší míře setkávají při výkonu svého povolání s klienty mongoloidní rasy. Pro přesnější výsledky by bylo příhodné provést detailnější výzkum.

Je tedy patrné, že i přesto, že soc. pracovníci připouští do jisté míry negativní postoje vůči osobám jiné rasy v jejich osobním životě, tyto subjektivní názory se neprolínají do výkonu jejich profese soc. pracovníka. Tento fakt zároveň potvrzuje hypotézu H1 a zároveň se prolíná s kapitolou 3.1 teoretické části této práce.

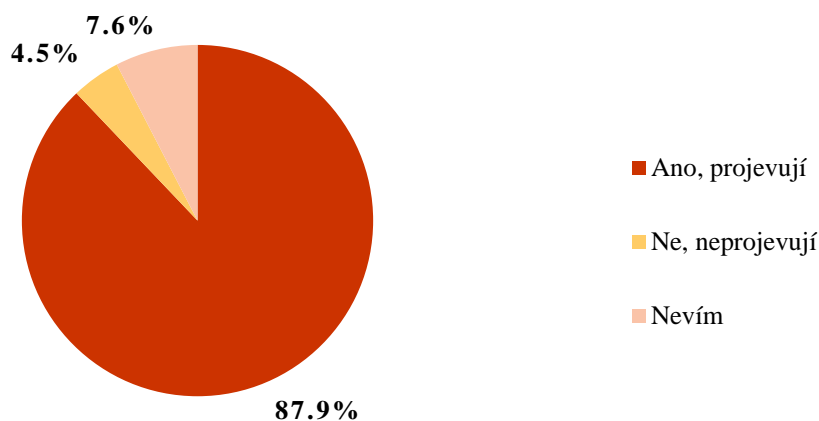
⁴⁶ srov. Analýza národnostní struktury obyvatel: Obyvatelstvo podle národnosti v letech 2001 a 2011. *Český statistický úřad* [online]. Praha 10, 2014 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf>

10 Vliv sociálního prostředí na utváření rasových předsudků soc. pracovníků

Vývoj lidské psychiky a utváření osobnosti člověka je celoživotní proces, který ovlivňuje množství bio – psycho – sociálních faktorů. V průběhu života jedinec neustále vstupuje do sociálních kontaktů s ostatními lidmi ve svém okolí, a účastní se tak množství sociálních interakcí, které bezpochyby mají vliv na celkový sociální rozvoj osobnosti a její socializaci.

Tato kapitola se zaměřuje především na sociální determinaci respondentů. Jejím cílem bude ověřit, zda sociální prostředí respondentů může mít vliv na utváření rasových předsudků. Také testuje, zda jsou si soc. pracovníci vědomi toho, že ve svém sociálním okolí mají jedince nebo skupiny lidí, trpí kteří ras. předsudky a pokud ano, tak v jaké míře mají tyto předsudky vliv na jejich osobní postoje.

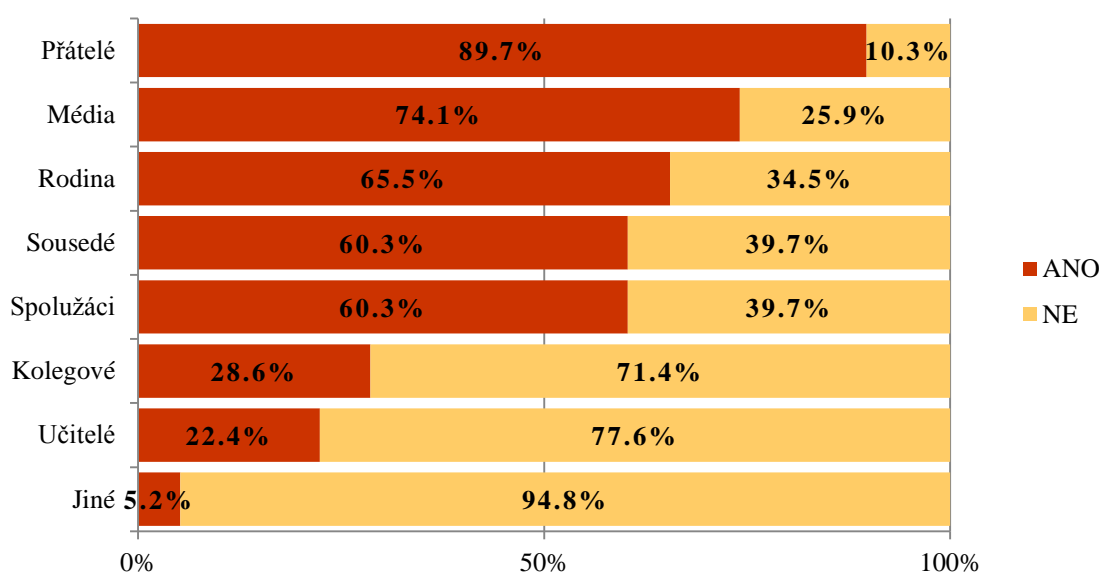
V první řadě byli respondenti dotazováni, zda naleznou ve svém sociálním okolí někoho, kdo projevuje rasové předsudky. Z analýzy dat vyplynulo, že 58 z celkového počtu 66 respondentů má ve svém okolí někoho, kdo projevuje rasové předsudky, zatímco pouze 3 soc. pracovníci tyto osoby ve svém sociálním okolí nemají. Podrobnější výsledek přináší graf 9.

Graf 9 Četnost osob v sociálním okolí respondentů, které projevují ras. předsudky

Respondenti, kteří vyjádřili, že mají ve svém okolí někoho, kdo projevuje rasové předsudky, byli dále dotazováni, které skupiny osob v jejich okolí vykazují tento typ předsudků. Také byli dotazováni, zda je skupiny z jejich sociálního okolí, které vykazují rasové předsudky, v současné době ovlivňují nebo je ovlivňovali v minulosti. Nejprve byli respondenti tázáni, jaké skupiny v jejich blízkém okolí vykazují rasové předsudky. Jelikož není možné taxativně definovat všechny skupiny, měli respondenti možnost případně sami doplnit skupinu, kterou považují jako vykazující rasové předsudky.

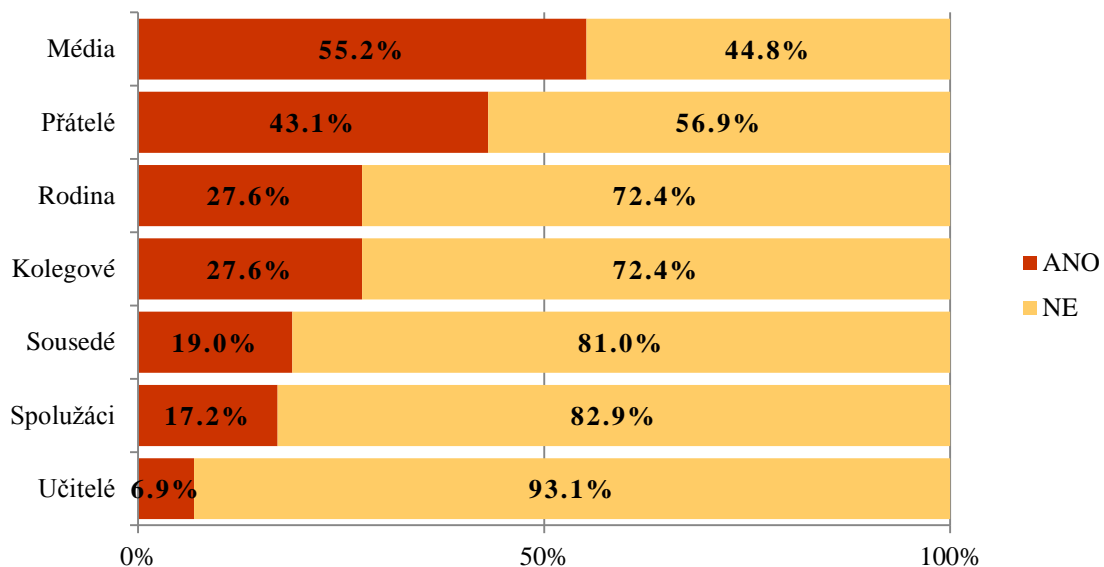
Analýzou dat bylo zjištěno, že 89,7 % z oslovených sociálních pracovníků uvádí jako skupinu vykazující rasové předsudky, přátele. Dále sdělilo 74,1 % oslovených, že považují média jako element ve svém okolí, který vykazuje rasové předsudky. Přátelé a média byly zvoleny jako skupiny, které vykazují dle respondentů v jejich životě v nejvyšší míře rasové předsudky. Oproti tomu byli učitelé (22,4 %) a kolegové (28,6 %) vyhodnoceni dle respondentů jako skupiny, které v jejich životě nevykazují tak často rasové předsudky. Mezi další skupiny, které vykazují v životě respondentů rasové předsudky, byli zařazeni neonacisté a extremistické hudební skupiny (varianta jiné). Bližší informace obsahuje graf 10.

Graf 10 Skupiny, které dle respondentů vykazují v jejich životě rasové předsudky

Dále respondenti uváděli, zda skupiny, které v jejich okolí vykazují rasové předsudky, mají vliv na utváření negativních rasových předsudků u nich samotných. Oslovení soc. pracovníci sdělili, že neonacisté ani extremistické hudební skupiny neovlivňují negativně jejich postoj vůči jiným rasám. Z tohoto důvodu nebyla varianta „jiné“ podrobněji analyzována.

Z analýzy dat I. stupně vyplynulo, že respondenti považují média jako skupinu, která v současnosti v nejvyšší míře negativně ovlivňuje jejich postoje vůči jiné rase (55,2 % respondentů). Další skupinou, která se podílí na vytváření negativních postojů k jiným rasám, byli zvoleni přátelé (43,1 % oslovených). Naopak skupiny, které mají pouze minimální vliv, jsou spjaté se vzdělávacím systémem. Konkrétně se jedná o spolužáky (17,2 % oslovených) a učitele (6,9 %). Bližší informace se nacházejí v grafu 11.

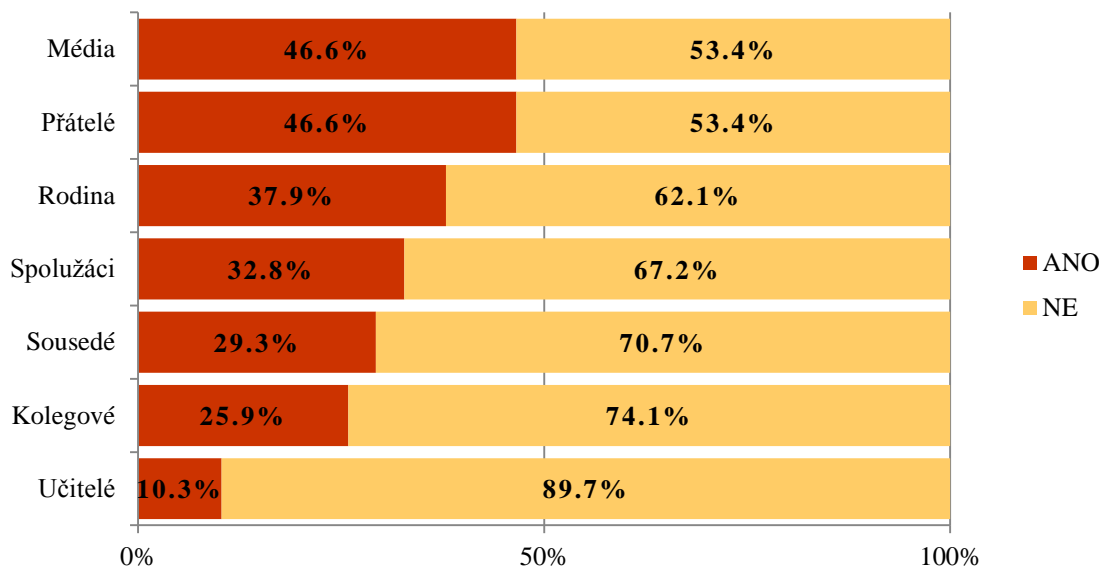

Graf 11 Skupiny negativně ovlivňující postoj vůči jiné rase

Z analýzy třídění II. stupně vyplývá následující zjištění: z hlediska délky praxe vykazuje kohorta, která má délku praxe méně jak jeden rok, nejmenší míru negativního ovlivnění od svých přátel. Z hlediska pohlaví vykazují muži vyšší míru negativního ovlivnění u svých přátel a médií oproti ženám. Z hlediska věku vykazují vyšší míru ovlivnění médii respondenti starší 46 let.

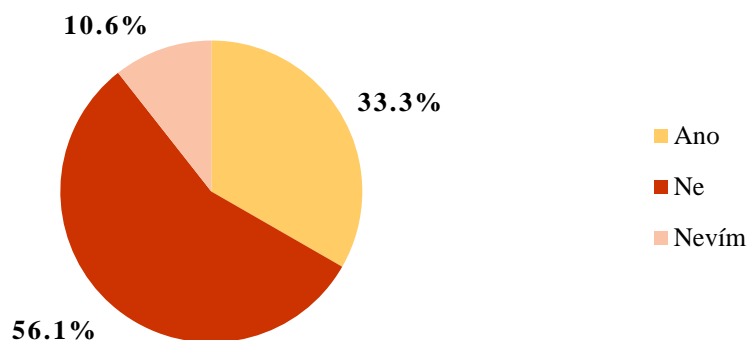
V předešlém textu jsou podrobněji analyzovány skupiny, které mohou v současnosti negativně ovlivňovat postoje soc. pracovníků k lidem jiné rasy. Další analýza se bude zabývat skupinami, které v minulosti negativně ovlivňovaly postoje vůči osobám jiné rasy.

Z analýzy dat vyplynulo, že skupiny, které v minulosti nejvíce negativně ovlivňovaly postoje k jiným rasám, byla média (46,6 % dotázaných) a přátelé (46,6 % dotazovaných). Rodina ovlivnila 37,9 % dotazovaných respondentů. Oproti tomu pouze 10,3 % respondentů bylo v minulosti negativně ovlivňováno ze strany učitelů. Bližší informace poskytuje graf 12. Hlubší analýzou bylo poté zjištěno, že z hlediska pohlaví muži volili dvakrát častěji variantu přátelé oproti ženám.

Graf 12 Skupiny, které negativně ovlivňovaly postoj vůči jiné rase

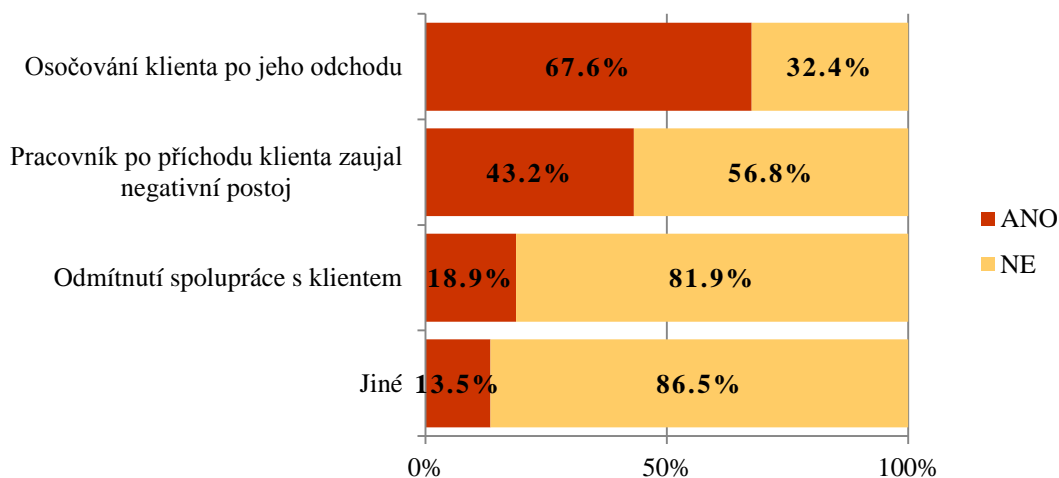
Následující text se bude detailněji zabývat pracovním prostředím respondentů a analyzovat případné projevy rasových předsudků, s kterými se soc. pracovníci na pracovišti setkali. Z analýzy výsledků vyplynulo, že 33,3 % respondentů se s nimi setkalo, oproti tomu více než polovina respondentů uvedla, že se na svém pracovišti nikdy nesetkala s projevy rasových předsudků. Bližší informace jsou uvedeny v grafu 13.

Graf 13: Setkal/a jste se někdy na Vašem pracovišti s projevy rasových předsudků?

Soc. pracovníci, kteří se na svém pracovišti setkali s projevy rasových předsudků, byli dále požádáni, aby uvedli konkrétní projevy. Z analýzy dat vyplynulo, že 67,6 % dotázaných se setkalo na svém pracovišti s osočováním klienta po jeho odchodu. Poměrně vysoký počet respondentů se také setkal s odmítnutím spolupráce s klientem na základě jeho rasy. Bližší informace jsou uvedeny v grafu 14. Mezi další projevy

rasových předsudků byly dále zahrnuty následující varianty: pracovník zaujal při spolupráci s klientem povýšený postoj a zesměšňování klienta (jiné).

Graf 14 Projevy rasových předsudků na pracovišti soc. pracovníků

Závěr kapitoly se zabývá interpretací dat, která obsahuje tato kapitola. Primárním cílem této kapitoly bylo popsat, zda sociální prostředí, ve kterém se soc. pracovníci v současnosti pohybují nebo se v minulosti pohybovali, má nebo mělo vliv na utváření negativních postojů (tj. rasových předsudků) vůči lidem jiné rasy. Sekundárním cílem bylo vyhodnotit hypotézu H2.

Převážná část soc. pracovníků potvrdila, že se v jejich okolí vyskytoval někdo, kdo projevoval rasové předsudky. Tento výsledek je možné vysvětlit tím, že témata spojená s rasovými předsudky jsou stále veřejně diskutovanými. Samotné téma ras. předsudků tak má jak své zastánce, tak i odpůrce. K diskuzím dochází nejenom přímo mezi lidmi, ale i na národní úrovni skrze média. Otázkou pak tedy je, nakolik skupiny ovlivňují naše postoje vůči lidem jiné rasy.

Právě přátelé vykazují dle respondentů v jejich okolí nejčastěji rasové předsudky. V předchozí kapitole bylo zjištěno, že soc. pracovníci v osobním životě podléhají rasovým předsudkům. A pokud budeme na přátelství nahlížet jako na vzájemný vztah osob, které vyhledávají svou společnost, poskytují si pomoc a sdílí společné názory, dá se očekávat, že respondenti budou mít přátele, kteří mohou sdílet společný názor na tuto problematiku.

Další skupinou, která vykazuje v životě respondentů rasové předsudky, jsou média. Obsah médií je určován společností. Média informují veřejnost o tématech, která jsou aktuálně pro obyvatele problematická nebo zajímavá. Z tohoto důvodu je možné pohlížet na média jako na odraz smýšlení veřejnosti. Poté už záleží na tom, jakým

způsobem informují o dané problematice. Pokud média přisoudí nějaké skupině negativní vlastnost, může se tato zpráva stát pro společnost reálnou a generalizují ji vůči všem členům skupiny.

Překvapivé zjištění bylo, že rodina v minulosti netvořila primární skupinu, která ovlivňovala utváření rasových předsudků u vybraných soc. pracovníků. Vzhledem k poměrně velkému množství funkcí, které rodina v průběhu našeho života plní (včetně funkce socializační) by se dalo očekávat, že bude mít vliv i na naše utváření rasových předsudků.

Na základě těchto zjištění se dá konstatovat, že respondenti přejímají v určité míře rasové předsudky od některých sociálních skupin v jejich blízkém okolí. Tímto se potvrzuje stanovisko hypotézy č. 2. Výjimku tvoří pracovní prostředí, ve kterém se soc. pracovníci také setkávají s projevy rasových předsudků, ale míra ovlivnění ze strany kolegů není markantní.

11 Determinace etnických a rasových předsudků u sociálních pracovníků

Rasa a etnikum jsou termíny, které jsou dnešní společností hojně používané, bohužel ne vždy v adekvátním významu. Jejich přesnější ukotvení pro účely tohoto výzkumu je uvedeno v teoretické části této práce. Cílem této kapitoly je ověřit, zda jsou sociální pracovníci schopni vhodně definovat termín rasa a odlišit ho tak od pojmu etnikum. V této kapitole bude také analyzována míra negace vůči osobám odlišné rasy a vůči etnickým a náboženským menšinám v České republice. Pro účely tohoto výzkumu bude etnická menšina chápána jako skupina lidí, která má společný jazyk, kulturu, tradice a historii. Tabulka 10 upřesňuje okruhy skupin, kterými se bude následující kapitola zabývat a zároveň odkazuje na předem stanovený okruh osob a skupin žijících v České republice.

Tabulka 10 Okruh menšin a ras žijících v ČR uvedených v dotazníku

rasa	etnická menšina	náboženská menšina
<ul style="list-style-type: none"> • Negroidní rasa • Mongoloidní rasa • Mulati	<ul style="list-style-type: none"> • Romové • Ukrajinci • Rusové	<ul style="list-style-type: none"> • Muslimové • Židé

Úvodní část této kapitoly se zaměřuje na definování pojmu rasa z pohledu respondentů. Tato otevřená otázka byla použita v úvodu dotazníku a sloužila k ověření,

zda sociální pracovníci znají tento pojem a zda dokáží definovat skupiny osob patřících k odlišným rasám. Zároveň tato otázka sloužila k lepšímu pochopení tématu a vlastnímu uchopení tohoto pojmu.

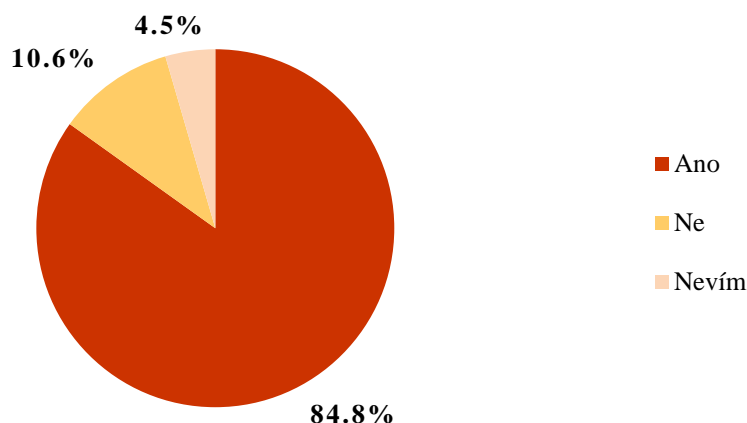
Z analýzy a kódování odpovědí respondentů vyplynulo, že téměř všichni adekvátně chápou význam pojmu rasa a jsou schopni uvést vhodné příklady. Při klasifikaci skupin dle ras se nejčastěji vyskytovala odpověď černoši a poté běloši. Další odpovědi bylo možné zakódovat jako mongoloidní rasu – v odpovědích se vyskytovali Číňané a Asiaté. Naopak v poměrně malém množství respondenti uváděli míšence. Vzhledem k tomu, že respondenti měli možnost uvést více skupin, často byly jednotlivé skupiny osob v odpovědích kombinovány. Pouze 6 respondentů uvedlo jako rasu Romy, avšak všichni v kombinaci s výše uvedenými variantami. Nejčastější odpovědi jsou pro přehlednost uvedeny v tabulce 11.

Tabulka 11 Nejčastější odpovědi, které definují pojem rasa

Nejčastější odpovědi	četnost odpovědi
Negroidní rasa (černoši)	50
Europoidní rasa (běloši)	43
Mongoloidní rasa (Asiaté a Číňané)	40
Skupiny osob odlišující se barvou pleti a dalšími fyzickými znaky	25

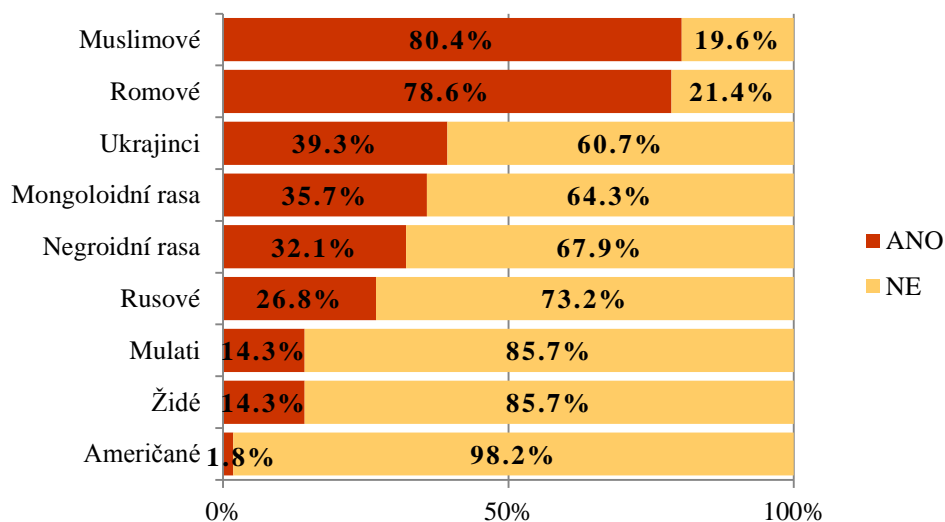
Také další otázka v dotazníku sloužila k ověření, zda jsou si sociální pracovníci vědomi rozdílu mezi termíny rasa a etnikum. Analýza této otázky potvrdila, že převážná část respondentů mezi těmito pojmy rozdíl vnímá – tuto možnost zvolilo 56 soc. pracovníků. Pouze 7 z celkového počtu respondentů naopak mezi těmito pojmy rozdíl nevnímá. Ostatní respondenti si rozdílem pravděpodobně nejsou jistí, a proto zvolili variantu „nevím“. Toto dokládá graf 15. Analýza třídění druhého stupně zde nepřinesla zajímavější data.

Graf 15 Vnímáte rozdíl mezi pojmem rasa a etnikum?

Závěrečná část dotazníkového šetření je zaměřena na míru rasových, etnických předsudků a předsudků vůči náboženským menšinám. Respondenti, kteří vnímali rozdíl mezi rasou a etnikem, měli následně určit, zda v nich některé z vybraných skupin vyvolávají negativní emoce či chování (ANO x NE). Dále měli možnost případně doplnit další skupinu, která by v nich vyvolala nebo mohla vyvolat negativní emoce. Z analýzy dat prvního stupně vyplynulo, že nejvíce u soc. pracovníků vyvolávají negativní emoce či chování muslimové (80,4 % respondentů) a Romové (78,6 % respondentů). Z hlediska rasy byla nejvíce negativně hodnocena mongoloidní rasa, kterou zvolilo 35,7 % respondentů. Výsledky této analýzy jsou shrnuty v grafu 16.

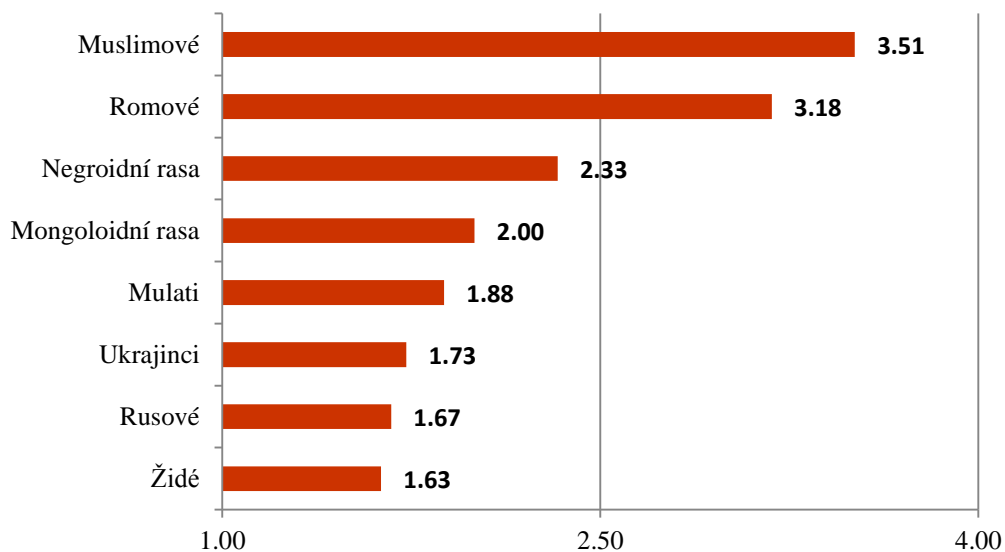

Graf 16 Vybrané rasy, etnické a náboženské menšiny vyvolávající negativní emoce nebo chování

Z analýzy dat druhého stupně byly zjištěny zajímavé výsledky z hlediska pohlaví a délky praxe. Muslimové vyvolávají negativní emoce více u mužů. Nejméně negativní vůči muslimům z hlediska délky praxe byli respondenti, kteří svou profesi vykonávají

méně než jeden rok. Pouze 25 % respondentů vykonávající svoji současnou profesi méně než jeden rok se přiklonilo k tomu, že v nich muslimové vyvolávají negativní emoce. Respondenti s touto délkou praxe vyjádřili také nízkou míru negativních emocí vůči Romům, jednalo se pouze o 37,5 % respondentů z této kohorty. Tento výsledek potvrzuje výsledky první kapitoly – respondenti s délkou praxe kratší než jeden rok, kteří nejčastěji uváděli, že rozhodně netrpí rasovými předsudky, také projevují nejnižší míru etnických a náboženských předsudků.

Následující text se zabývá mírou negace vůči jednotlivým skupinám. Tuto míru negativních emocí měli respondenti ohodnotit na pětibodové škále⁴⁷. Variantu doplnění jiné skupiny zvolil pouze jeden respondent, který zde uvedl Američany. Tato možnost nebyla dále hodnocena z důvodu velmi nízké validity. Bylo zjištěno, že nejvíce negativně jsou vnímáni muslimové, tedy náboženská menšina. Romové, jakožto etnická menšina v ČR, jsou také velice negativně vnímáni. Výše negativního vnímání je za pomoci průměru přehledně uvedena v grafu 17.

Graf 17 Míra negativního vnímání jednotlivých skupin definovaná aritmetickým průměrem

Tato kapitola poskytuje poměrně ucelený pohled na postoje soc. pracovníků k pojmu rasa a jejich vnímání jednotlivých skupin lidí z hlediska rasy, etnicity a náboženství. Téměř všichni soc. pracovníci chápou pojem rasa jako skupinu lidí se specifickými fyzickými znaky, jako jsou barva pleti, výška, další specifické a na první pohled patrné rysy.

⁴⁷ číslo 1 představovalo zcela mírné negativní emoce, oproti tomu číslo 5 znamenalo velice negativní emoce

Většina sociálních pracovníků, kteří tvořili výzkumný soubor, také vnímá rozdíl mezi termíny rasa a etnikum. Tento fakt může být podmíněn vzděláním této cílové skupiny. Pro výkon profese soc. pracovníka je nutné mít minimálně vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání. Při výše uvedeném vzdělání student získává teoretickou i praktickou základnu opírající se zejména o teorie metod sociální práce s různými cílovými skupinami v kombinaci s osobním setkáním s těmito klienty v rámci praxe.

Takto vystudovaný soc. pracovník má tedy poměrně širokou teoretickou i praktickou základnu znalostí týkajících se cílových skupin, mezi které patří také skupiny odlišné rasy i etnika a je tedy schopen v této terminologii vnímat rozdíl.

Muslimové tvoří skupinu osob, která v dotazovaných soc. pracovnících vyvolává nejvyšší míru negativních emocí. Je velmi pravděpodobné, že na takto vysokou míru negací mají ve vysoké míře vliv média, která také sami pracovníci uvedli jako zdroj, který jejich chování a emoce negativně ovlivňuje i ovlivňovali. Média se také v poslední době zvýšeně věnují otázce muslimského náboženství a muslimského radikalismu, více, jak v minulých letech. Obdobný vliv mohou mít média také na otázku podporování negativních emocí vůči Romům. Zpravodajství týkající se Romů bývá naplněno stereotypními myšlenkami a mohou tím podporovat ke zhoršování jejich celkového obrazu ve společnosti.

Oproti tomu výše uvedené rasové skupiny v soc. pracovnících vyvolávají negativní emoce a chování v poměrně malé míře, přičemž v nejnižší míře se tyto negativní postoje projevují u soc. pracovníků, kteří svoji profesi vykonávají méně než jeden rok.

Sociální pracovníci tedy více inklinují k předsudkům proti náboženským a etnickým menšinám, než k předsudkům rasovým, což částečně potvrzuje hypotézu č. 3 – soc. pracovníci více inklinují k etnickým předsudkům než k předsudkům rasovým.

DISKUZE

Výzkumné šetření bylo provedeno se sociálními pracovníky v Kraji Vysočina a to ve vybraných úřadech práce a nestátních neziskových organizacích. Kraj Vysočina byl zvolen z důvodu trvalého pobytu autorky práce.

Soc. pracovníci připouští, že v jejich osobním životě má do jisté míry vliv na jejich následný postoj první dojem při setkání s osobou odlišné rasy. Tento postoj je spíše negativního charakteru, ať už při navázání partnerského vztahu s osobou jiné rasy nebo možného bydlení v lokalitě s nadpoloviční většinou obyvatel odlišné rasy. Tyto osobní postoje však nemají výraznější vliv na profesní přístup ke klientům odlišné rasy – soc. pracovníci s klienty spolupracují bez ohledu na jejich rasu, a pokud je klient odlišné rasy, u většiny soc. pracovníků jejich postup není ovlivněn. Interpretaci tohoto faktu (viz str. 35) je možné komparovat s diplomovou prací Bc. Michaely Tučkové, zaměřující se na předsudky a stereotypy u soc. pracovníků oddělení sociálně právní ochrany dětí. Zde bylo prostřednictvím rozhovorů potvrzeno, že sociální pracovníci musí dbát na ovládání svých osobních postojů a také na budování profesionality, a tím se efektivně bránit projevům předsudků v profesním životě.⁴⁸

Skupiny, u kterých se soc. pracovníci nejčastěji setkávají s ras. předsudky, jsou přátelé a média. Vliv médií na veřejnost a možná kritéria výběru témat jsou interpretována na str. 40-41. K obdobným závěrům se přiklání i Jan Potůček ve svém odborném článku.⁴⁹ Vliv médií může být také jednou z příčin, že soc. pracovníci spíše trpí náboženskými a etnickými předsudky, oproti předsudkům rasovým.

Soc. pracovníci jsou také schopni adekvátně definovat termín rasa a vnímají odlišnost mezi tímto termínem a termínem etnikum. Interpretaci na str. 45 (VOŠ vzdělání, široká teoretická i praktická základna) je možné srovnat s odborným článkem v časopisu Sociální práce.⁵⁰

Otázky v práci mohou být také podnětem pro další výzkum a to např. kvalitativní, který by rozšířil a více konkretizoval postoje pracovníků a podrobněji zkoumal příčiny

---

⁴⁸ srov. *Předsudky a stereotypy sociálních pracovníků oddělení sociálně právní ochrany dětí* [online]. Brno, 2014 [cit. 2016-03-03]. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/402572>. Diplomová práce. s. 59-61. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. Vedoucí práce Doc. PhDr. Pavel Navrátil, Ph.D.

⁴⁹ POTŮČEK, Jan. Masmédia a rasismus. *EUweb* [online]. 2014 [cit. 2016-03-07]. Dostupné z: <http://policy.euweb.cz/print.php?id=25>

⁵⁰ srov. Sociální práce/Sociálna práca: časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci [online]. České Budějovice: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2010, 2010(3) [cit. 2016-03-07]. s. 4-11. Dostupné z: <http://www.socialniprace.cz/soubory/socprac0310komplet-101110155048-140219132832.pdf>

rasových předsudků u této pomáhající profese. Také by mohlo být zajímavé provést výzkum v dalších krajích České republiky a následně data komparovat. Tento výzkum tedy zůstává otevřený pro další bádání.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce byla zaměřena na rasové předsudky u sociálních pracovníků. V úvodu byly nastíněny cíle práce, v teoretické části byly čtenáři ukotveny základní pojmy úzce související s tématem. Praktická část se poté zaměřovala na analýzu a interpretaci dat získaných prostřednictvím dotazníkového šetření u předem zvolených respondentů z úřadu práce a nestátních neziskových organizací Kraje Vysočina. Původním záměrem bylo tato data komparovat, avšak během analýzy dat bylo zjištěno, že se postoje soc. pracovníků k danému sociálnímu problému z hlediska pracoviště téměř neliší. Analýza a interpretace také sloužily k potvrzení, či vyvrácení hypotéz stanovených v empirické části.

Ústředním cílem práce bylo zmapovat osobní a profesionální postoje sociálních pracovníků k problematice rasových předsudků a získat tak aktuální pohled sociálních pracovníků na daný sociální problém. Tento cíl se podařilo naplnit, a to i přes zjištění, že pohled na rasové předsudky z hlediska osobního a profesního života pracovníků se diametrálně liší. I přesto, že sociální pracovníci vykazují vyšší míru rasových předsudků v osobním životě, je pozitivní, že tyto postoje nepřenáší do svých profesionálních životů.

Sekundárním cílem práce bylo ověřit, zda soc. pracovníci trpí rasovými předsudky a případně zjistit jejich možnou příčinu z hlediska soc. prostředí. Také sekundární cíl se podařilo naplnit. Jak bylo zmíněno výše, soc. pracovníci mají v osobním životě sklon k rasovým předsudkům a právě jejich sociální prostředí může podněcovat nebo podněcovalo tyto předsudky. Velká skupina mající vliv na možné utváření rasových předsudků u soc. pracovníků jsou média. Vliv médií je velice tristní. Média, jakožto velmi vlivný nástroj současné doby, by se spíše měla podílet na prohlubování znalostí o etnických nebo náboženských menšinách a poskytovat tak ucelený objektivní pohled, než se k těmto skupinám vyjadřovat s určitou mírou stereotypů.

Tato bakalářská práce může být přínosem pro sociální pracovníky, kterým poskytne aktuální pohled na rasové předsudky a to kolegů nebo jich samotných. Může být také podnětem pro zaměstnavatele, kterým může sloužit jako podnět pro další vzdělávání nebo supervizi pracovníků v této oblasti.

Seznam použitých zdrojů

Odborná literatura:

- 1) ADORNO, T.W, FRENKEL – BRUNSWIK, G., LEVINSON, D. J., SANFORD, R. N. (1950), cit. In: ŠINDELÁŘ, Bc. Michal. *AUTORITÁŘSTVÍ, POVAHA A VÝVOJ KONCEPTU*. Brno, 2011. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, katedra sociologie. Vedoucí práce PhDr. Michal Vašečka, Ph.D.
- 2) ALLPORT, Gordon Willard. O povaze předsudků. V českém jazyce vyd. 1. Praha: Prostor, 2004, 574 s. Obzor (Prostor). ISBN 80-7260-125-3.
- 3) GIDDENS, Anthony. Sociologie. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
- 4) HAYES, Nicky. Základy sociální psychologie. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, 165 s. Studium. ISBN 80-7178-198-3.
- 5) HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. s. 49. ISBN 80-7367-040-2.
- 6) HENDL, Jan. Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat. Vyd. 2., opr. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-123-9.
- 7) HEWSTONE, Miles (ed.) a Wolfgang STROEBE (ed.). Sociální psychologie: moderní učebnice sociální psychologie. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006, 769 s. ISBN 80-7367-092-5.
- 8) JANDOUREK, Jan. Průvodce sociologií. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 208 s. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-2397-6.
- 9) KULKA, Jiří. Psychologie umění. Vyd. 2., přeprac. a dopl., V Grada Publishing 1. Praha: Grada, 2008, 435 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2329-7.
- 10) MALINA, Jaroslav. Antropologický slovník, aneb Co by mohl o člověku vědět každý člověk: (s přihlédnutím k dějinám literatury a umění). Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2009, 303 s. ISBN 978-80-7204-560-0.
- 11) NAKONEČNÝ, Milan. Sociální psychologie. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009, 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9.
- 12) NOVÁK, Tomáš. O předsudcích. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2002, 106 s. ISBN 80-7239-121-6.
- 13) PREISSOVÁ, Andrea, Martina CICHÁ a Lenka GULOVÁ. Jinakost, předsudky, multikulturalismus: možnosti a limity multikulturní výchovy. 1. vyd.

Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, 234 s. ISBN 978-80-244-3287-8.

- 14) PRŮCHA, Jan. Multikulturní výchova: teorie - praxe - výzkum. Vyd. 1. Praha: ISV, 2001, 211 s. Pedagogika (ISV). ISBN 80-85866-72-2.
- 15) TAJFEL, Henri. Human groups and social categories: studies in social psychology. New York: Cambridge University Press, 1981, xiii, 369 p. ISBN 0521280737.
- 16) UHLÍKOVÁ, Lucie: Kulturní stereotypy v etnologii a v dalších společenských vědách. In: Tyllner, Lubomír – Uherek, Zdeněk (eds.): Kultura – společnost – tradice I. Soubor statí z etnologie, folkloristiky a sociokulturní antropologie. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2005, s. 7–33.
- 17) WEINEROVÁ, Renata. Romové a stereotypy: výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, 90 s. ISBN 978-80-246-2632-1.

Legislativní normy:

- 18) Zákon č. 108/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Internetové zdroje:

- 19) <http://web.etf.cuni.cz/> [cit. 2015-12-20]
- 20) <https://wikisofia.cz> [cit. 2015-12-28]
- 21) <http://socialnipracovnici.cz/> [cit. 2015-12-30]
- 22) <http://is.muni.cz> [cit. 2016-03-03]
- 23) <https://www.czso.cz> [cit. 2016-03-03]
- 24) <http://policy.euweb.cz> [cit. 2016-03-07]
- 25) <http://www.socialni prace.cz/> ISSN 1213-6204 [cit. 2016-03-07]

Seznam příloh

Příloha I: Dotazník

Příloha II: Seznam tabulek

Příloha III: Seznam grafů

Příloha I: Dotazník

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Sociologický průzkum

**RASOVÉ PŘEDSUDKY
U SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ**

Autor: Vladimíra Dejmková, DiS.

Kontakt: Vladka.Dejmkova@seznam.cz

Vážení respondenti,

dovoluji si Vám předložit tento dotazník a zároveň Vás požádat o jeho vyplnění. Vaše odpovědi budou klíčové pro zpracování mé bakalářské práce, která je zaměřena na rasové předsudky z pohledu profese sociálního pracovníka.

Účelem dotazníku není testovat Vaše znalosti. Data, která poskytnete, jsou zcela anonymní a slouží pouze k zpracování mé bakalářské práce.

Děkuji Vám za odpovědný přístup při vyplňování dotazníku.

Pokyny

Otázku si, prosím, pečlivě přečtete. Zvolte a zakroužkujte vždy pouze jednu odpověď, pokud není v instrukci otázky uvedeno jinak. U varianty otevřené odpovědi Vás prosím o její čitelnost. Pokud byste se po zakroužkování rozhodli pro jinou odpověď, pak nesprávnou variantu přeškrtněte a zakroužkujte správnou.

Vladimíra Dejmková, DiS.

1) V úvodu tohoto dotazníku bych Vás ráda požádala o vyjádření, které skupiny osob byste klasifikoval/a jako rasu:

.....
.....
.....

2) Může Váš první dojem z jedince jiné rasy ovlivnit Váš názor na něj nebo chování k němu?

A	Ano
B	Spíše ano
C	Nevím
D	Spíše ne
E	Ne

3) Bylo by pro Vás překážkou navázat partnerský vztah s osobou jiné rasy?

A	Ano, bylo
B	Spíše bylo
C	Nevím
D	Spíše nebylo
E	Ne, nebylo

4) Bylo by pro Vás překážkou bydlet v lokalitě (v obci, části města), kde by nadpoloviční část obyvatelstva tvořily osoby jiné rasy?

A	Ano, bylo
B	Spíše bylo
C	Nevím
D	Spíše nebylo
E	Ne, nebylo

5) Dovoďte mi položit Vám osobní otázku: jste si vědom/a toho, že trpíte předsudky vůči jiné rase?

A	Ne, rozhodně netrpím
B	Trpím, ale pouze minimálně
C	Ano, trpím rasovými předsudky

Pokud jste zvolil/a v otázce č 5 variantu B nebo C, pokračujte otázkou č. 6: Pokud jste zvolili variantu A, pokračujte otázkou č. 7.

6) Uved'te prosím, do jaké míry ovlivňují předsudky Váš osobní život? Míru ovlivnění ohodno'te na stupnici 1 až 5 (1- ovlivňují zcela minimálně, 5- významně ovlivňují můj život).

1 2 3 4 5

7) Nyní bych se Vás ráda zeptala, zda se setkáváte při výkonu Vašeho zaměstnání s klienty jiné rasy?

A	Ano, setkávám se s nimi běžně
B	Setkávám se s nimi spíše výjimečně
C	Nesetkávám se s nimi

Pokud jste zvolil/a v otázce č 7 variantu A nebo B, pokračujte dále v otázce č. 8 a 9. Pokud jste zvolili variantu C, pokračujte na otázku č. 10.

8) Ovlivňují Vaše osobní postoje ke klientům odlišné rasy Váš pracovní postup?

A	Ano, ovlivňují
B	Ano, mírně ovlivňují
C	Spíše neovlivňují
D	Ne, neovlivňují

9) V případě, že Vaše osobní postoje ke klientovi jiné rasy ovlivňují Váš pracovní postup, popište, jakým způsobem je Váš pracovní postup ovlivněn:

.....

.....

.....

.....

10) Na stupnici 1-5 vyjádřete Vaši úroveň neochoty práce s klientem jiné rasy (1- jsem plně ochotný/á s tímto klientem pracovat, 5- myslím, že bych s tímto klientem nedokázal/a jakkoli pracovat)

1 2 3 4 5

11) Dovolte mi tuto otázku: naleznete ve svém blízkém okolí někoho, kdo projevuje rasové předsudky?

A	Ano
B	Ne
C	Nevím

Pokud jste zvolili v otázce 11 variantu A, pokračujte na otázku č 12. Pokud jste zvolili variantu B nebo C, pokračujte na otázku č 13.

12) Zvolte, které skupiny ve Vašem okolí vykazují známky rasových předsudků. A také prosím zvolte, zda Vás tyto rasové předsudky neovlivnily v současnosti nebo např. v dětství.

	Vykazují nebo vykazovali rasové předsudky		Ovlivňují negativně mé postoje vůči jiné rase		Ovlivňovaly negativně mé postoje k lidem jiné rasy	
	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Rodina	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Přátelé	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Kolegové	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Spolužáci	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Učitelé	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Média	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Sousedé	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE
Jiné - uveďte:	ANO	NE	ANO	NE	ANO	NE

13) Setkal/a jste se někdy na Vašem pracovišti s projevy rasových předsudků?

A	Ano, setkal/a
B	Ne, nesetkal/a
C	Nevím

Pokud jste zvolili v otázce 13 variantu A, pokračujte na otázku č 14. Pokud jste zvolili variantu B nebo C, pokračujte na otázku č 15.

14) S jakými projevy rasových předsudků jste se setkal/a?

Pracovník po příchodu klienta zaujmul negativní postoj	ANO	NE
Osočování klienta po jeho odchodu	ANO	NE
Odmítnutí spolupráce s tímto klientem	ANO	NE
Jiné - uveďte prosím, jaké:	ANO	NE

15) V závěrečné části dotazníku bych se Vás ráda zeptala, zda vnímáte rozdíl v pojmu rasa a etnikum?

A	Ano
B	Ne
C	Nevím

Pokud jste zvolili v otázce 15 variantu A, pokračujte na otázku č 16.

16) Vyberte z následující tabulky skupiny žijící v České republice, které ve Vás mohou vyvolat negativní emoce nebo chování, případně ohodnoťte míru této negativní emoce na stupnici 1 (zcela mírná) do 5 (velice negativní).

Negroidní rasa (černoši)	ANO	NE	1	2	3	4	5
Ukrajinci	ANO	NE	1	2	3	4	5
Mongoloidní rasa (např. Asiaté, Mongolové)	ANO	NE	1	2	3	4	5
Romové	ANO	NE	1	2	3	4	5
Mulati	ANO	NE	1	2	3	4	5
Muslimové	ANO	NE	1	2	3	4	5
Rusové	ANO	NE	1	2	3	4	5
Židé	ANO	NE	1	2	3	4	5
Jiné - uveďte prosím:.....	ANO	NE	1	2	3	4	5

Demografické údaje

POHLAVÍ	
A	MUŽ
B	ŽENA

VĚK	
A	18-25
B	26-35
C	35-45
D	45+

DÉLKA PRAXE	
A	méně jak rok
B	1-2 let
C	2-5 let
D	5-10
E	více jak 10

PRACOVISŤE	
A	Úřad práce
B	Nestátní nezisková organizace

**DĚKUJI ZA ODPOVĚDNÝ PŘÍSTUP PŘI VYPLŇOVÁNÍ TOHOTO
DOTAZNÍKU**

Příloha II: Seznam tabulek

Tabulka 1: Výhody a nevýhody kvantitativního výzkumu	21
Tabulka 2: Typologie otázek v dotazníku	22
Tabulka 3: Demografické údaje o respondentech z hlediska pohlaví	23
Tabulka 4: Demografické údaje o respondentech z hlediska věku	23
Tabulka 5: Demografické údaje o respondentech z hlediska délky praxe soc. pracovníka.....	23
Tabulka 6: Demografické údaje o respondentech z hlediska pracoviště.....	24
Tabulka 7: Ovlivnění osobního života mírou předsudečnosti vůči jiné rase z hlediska pohlaví a věku.....	29
Tabulka 8: Možnosti ovlivnění pracovního postupu při spolupráci s klientem jiné rasy	31
Tabulka 9: Míra neochoty práce s klientem odlišné rasy z hlediska pohlaví a věku	31
Tabulka 10: Okruh menšin a ras žijících v ČR uvedených v dotazníku	39
Tabulka 11: Nejčastější odpovědi, které definují pojem rasa.....	40

Příloha III: Seznam grafů

Graf 1: Míra ovlivnění názoru na jedince jiné rasy na základě prvního dojmu.....	26
Graf 2: Problematika navázání partnerského vztahu s osobou jiné rasy	26
Graf 3: Percepce bydlení v lokalitě, kde nadpoloviční většinu tvoří nebo by tvořili obyvatelé odlišné rasy.....	27
Graf 4: Percepce bydlení v lokalitě, kde nadpoloviční většinu tvoří nebo by tvořili obyvatelé odlišné rasy - varianta „ano, bylo“ a „spíše nebylo“ z hlediska pohlaví.....	27
Graf 5: Jste si vědom/a, že trpíte rasovými předsudky?	28
Graf 6: Jste si vědom/a, že trpíte rasovými předsudky v závislosti na délce praxe - varianta „Ne, rozhodně netrpím“	28
Graf 7: Četnost setkání se při výkonu profese s osobami jiné rasy	30
Graf 8: Míra ovlivnění pracovního postupu osobními postoji sociálních pracovníků... ..	30
Graf 9: Četnost osob v sociálním okolí respondentů, které projevují ras. předsudky ...	34
Graf 10: Skupiny, které dle respondentů vykazují v jejich životě rasové předsudky	35
Graf 11: Skupiny negativně ovlivňující postoj vůči jiné rase	36
Graf 12: Skupiny, které negativně ovlivňovaly postoj vůči jiné rase	37
Graf 13: Setkal/a jste se někdy na Vašem pracovišti s projevy rasových předsudků? ..	37
Graf 14: Projevy rasových předsudků na pracovišti soc. pracovníků.....	38
Graf 15: Vnímáte rozdíl mezi pojmem rasa a etnikum?	41
Graf 16: Vybrané rasy, etnické a náboženské menšiny vyvolávající negativní emoce nebo chování.....	41

Abstrakt

DEJMKOVÁ, V. *Rasové předsudky u sociálních pracovníků*. České Budějovice 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Karolína Diallo, Ph.D.

Klíčová slova: rasa, předsudek, vznik a projevy předsudků, rasový předsudek, sociální pracovník, postoje, stereotypy, etnikum, národ

Tato práce se zabývá postoji sociálních pracovníků k rasovým předsudkům, zejména v osobním a profesním životě. Teoretická část charakterizuje ústřední termíny tématu práce, tedy pojmy rasa, předsudek a sociální pracovník a dále poukazuje na odlišnosti v termínech rasa, etnikum a národ.

Praktická část je provedena kvantitativní metodou, konkrétně dotazníkovým šetřením. Respondenty tvoří sociální pracovníci v Kraji Vysočina a to z úřadů práce a z nestátních neziskových organizací. Získaná data jsou následně analyzována a interpretována. Přesto, že sociální pracovníci ve své profesi oficiálně nemohou projevovat rasové ani jiné předsudky, jejich pohled na tento sociální problém v osobním životě může být rozdílný a záleží na tom, jak velcí jsou profesionálové ve svém oboru.

Abstract

Racial prejudice of social workers

Key words: race, prejudice, formation and expression of prejudice, racial prejudice, social worker, attitudes, stereotypes, ethnicity, nation

This thesis is focus on attitudes of social workers to racial prejudice, especially in personal and professional life. The theoretical part defines the main terms within topic of work, such as race, prejudice, social worker and describes differences between terms of race, ethnicity and nation.

The practical part is processed by quantitative method, namely by questionnaire survey. The social workers from the employment offices and from Non-Governmental Organization in Vysočina region are the respondents of survey. After that the obtained data are analyzed and interpreted. Though the social workers can not express officially their racial or other prejudice in their profession, their point of view on this social problem can be different in their personal life. Then it depends only on how professional they can be in their specialization.